

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för pedagogik och didaktik

Förskoleklassens innehåll och arbetssätt

– intention och fallstudie

Författare: Sara Lindblad Olausson

Handledare: Karin Gustafsson

Examinator: Bertil Gustafsson

Examensarbete i pedagogik och didaktik, PDGX61 15 hp

Maj 2008

Abstract

Titel: Förskoleklassens innehåll och arbetssätt – intention och fallstudie
Författare: Sara Lindblad Olausson
Sidantal: 42 sidor
Typ av arbete: Examensarbete i pedagogik och didaktik, 15 hp
Handledare: Karin Gustafsson
Examinator: Bertil Gustafsson
Program: Program i pedagogik med inriktning mot förskola och fritidsverksamhet vid Göteborgs universitet, PEF 100
Datum: Maj 2008

Syfte

Studiens syfte är att undersöka förskoleklassens ursprungliga idéer och förskoleklassen som en mötesplats mellan olika pedagogiska strömningar.

Metod

Undersökningen är kvalitativ och bygger på observationer och samtal med inspiration av en etnografisk ansats. För att svara på mitt syfte har jag dels läst litteratur, gjort observationer i en förskoleklass och haft ett antal informella samtal med två förskollärare. Jag har även haft formella samtal med två förskollärare, en grundskollärare och en rektor.

Resultat

Resultatet som jag anser att jag har kommit fram till är att förskollärarna i den förskoleklass som jag har undersökt tar tillvara barns intressen och bygger vidare på deras egna erfarenheter. Förskolepedagogiken ser barnen i ett helhetsperspektiv och aktiviteterna är barncentrerade. Förskollärarna använder sig av den lärande leken och ett för barnen meningsfullt innehåll. I den organisationen som nu finns på skolan har förskolepedagogiken inte så stor möjlighet att påverka den undersökta skolans innehåll och arbetssätt.

Innehållsförteckning

1	INLEDNING	4
2	SYFTE	5
3	LITTERATURGENOMGÅNG	5
3.1	INTENTIONEN MED FÖRSKOLEKLASSEN	5
3.2	FRÖBELS PÅVERKAN AV DEN SVENSKA FÖRSKOLEHISTORIEN	6
3.3	SKOLVERKETS UTVÄRDERING AV INTEGRATIONEN AV FÖRSKOLEKLASSEN	7
3.3.1	<i>Rektorns betydelse</i>	7
3.4	FORSKNING OM FÖRSKOLEKLASS	8
3.5	INNEHÅLL I EN FÖRSKOLEPEDAGOGISK VERKSAMHET	9
3.5.1	<i>Förskolepedagogik</i>	9
3.5.2	<i>Lek</i>	10
3.5.3	<i>Temaarbete</i>	11
3.5.4	<i>Skriftspråk</i>	11
3.5.5	<i>Matematik</i>	13
4	TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	13
4.1	METODVAL	13
4.2	URVAL	14
4.3	FÖRSKOLEKLASSEN OCH RESPONDENTERNA.....	14
4.4	INSAMLING AV DATA	15
4.5	GENERALISERBARHET, RELIABILITET, VALIDITET OCH ETIK.....	16
5	RESULTAT	18
5.1	OBSERVERATIONER OCH INFORMELLA SAMTAL	18
5.1.1	<i>Dagsstruktur</i>	18
5.1.2	<i>Förskolepedagogik i verksamheten</i>	19
5.1.3	<i>Lek</i>	21
5.1.4	<i>Temaarbete</i>	21
5.1.5	<i>Skriftspråk</i>	22
5.1.6	<i>Matematik</i>	23
5.1.7	<i>Samarbete med skolan</i>	24
5.2	FORMELLA SAMTAL	24
5.2.1	<i>Vad är förskolepedagogik?</i>	24
5.2.2	<i>Pedagogisk miljö</i>	26
5.2.3	<i>Verksamhetens uppläggning</i>	27
5.2.4	<i>Möjligheter och begränsningar för sexåringarna</i>	29
5.2.5	<i>Samarbete mellan förskoleklass och skola</i>	30
5.2.6	<i>Diskussioner om verksamhetens utveckling</i>	32
6	DISKUSSION OCH SLUTSATSER	33
7	FÖRSLAG TILL VIDARE FORSKNING	36
8	AVSLUTNING	37
	<i>Referenser</i>	
	<i>Bilagor</i>	

1 Inledning

Förskoleklassen infördes som en egen skolform 1998. Den är frivillig, men kommunen har skyldighet att erbjuda plats för alla barn på höstterminen när de fyller sex år.

Jag har arbetat i förskoleklass i många år och känner en viss förvirring kring förskoleklassens innehåll och arbetsätt. Jag har upplevt att det är lätt att ta över skolans tradition och ”glömma” förskolepedagogiken. Därför vill jag i denna undersökning ta reda på tankarna bakom förskoleklassens införande och belysa ett arbetsätt som tar tillvara förskolepedagogiken i förskoleklassen.

I många år har diskussioner förts om vikten av samverkan mellan förskola och skola. Redan under 1940-talet, skriver Kärrby (2000), påbörjades en diskussion om vad en mer formaliserad undervisning för de yngre åldrarna, före den obligatoriska skolstarten, skulle ha för innehåll och vart den skulle leda. Ett gemensamt förhållningssätt för barnens skull har förespråkats. Det finns en vinst för barnen att grundskollärarna vet vad förskollärarna arbetar med i förskolan och tvärtom. (För att särskilja de olika lärarkategorierna kommer jag genomgående i uppsatsen skriva förskollärare och grundskollärare.) Då kan grundskollärarna ta vid där förskollärarna lämnar, och bygga vidare på barnens erfarenheter och kunskaper. Likaså, att skolan och förskolan har samma värdegrund och kan diskutera förhållningssätt och kunskapssyn vilket gagnar barnens lärande. Barnen får då möjlighet att fortsätta sin skolgång med lärare som har ett liknande förhållningssätt som de är vana vid. Lärarna i skolan tar tillvara barnens erfarenheter på ett liknande sätt som förskollärarna har gjort i förskolan om förhållningssätt och kunskapssyn är densamma.

Under åren har ett flertal utredningar om integration av förskola, skola och skolbarnsomsorg genomförts. Den senaste, som ligger till grund för dagens läroplaner tillsattes 1996 och kallades för Barnomsorg och skola kommittén (BOSK). Sedan första juli 1996 tillhör förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg Utbildningsdepartementet. I regeringsförklaringen tidigare samma år slogs det fast att förskola, skola och skolbarnsomsorg skall integreras. Kommittén ansåg att grundskolans första viktiga år behövde förbättras och utvecklas (SOU, 1997:21).

Det första kommittén ville göra var att ta fram ett samlat måldokument för barn mellan 6-16 år inklusive skolbarnsomsorgen. Barns tidiga lärande diskuterades som en del av det livslånga lärandet. Förskola, skola och skolbarnsomsorg har viktiga uppgifter när det gäller att skapa likvärdiga livsvillkor för barn. Dessa olika delar i barns värld måste stämma överens med varandra och verka i ett sammanhang (SOU, 1997:21). Åren innan BOSK - kommittén tillsattes hade sexårsverksamhet av olika innehåll och kvalitet utvecklats i kommunerna. Erfarenheterna av detta var övervägande positiva vilket kommittén ville ta till vara i integrationsarbetet. Det som de såg som positivt var att integrationen utvecklade verksamheterna. Det ansågs att ett samlat måldokument och en tydligare motivtext skulle ge bra förutsättningar i den fortsatta utvecklingen (SOU 1997:21).

2 Syfte

Mitt syfte är att studera förskoleklassen som en mötesplats mellan olika pedagogiska strömningar. I mitt arbete ska jag undersöka relationen mellan:

- Fröbels pedagogik och dagens förskoleklass
- Förskolepedagogiken och förskoleklassens pedagogik
- Förskoleklassens ursprungliga idéer och dess praktik idag
- Förskoleklassens och skolklassens praktik.

3 Litteraturgenomgång

I den här delen skall jag först beskriva intentionen med förskoleklassen samt en del av den svenska förskolans historia som man kan känna igen i delar av dagens förskola och förskoleklass. Jag har inte intentionen att ge en heltäckande historisk översyn utan tar upp en del som jag kan se anknyter till dagens förskoleklass .

Det talas ofta om att skolan har en lång och stark tradition, vilket den också har, även förskolan har en tradition som är viktig att inte glömma bort.

Här tar jag också upp tidigare forskning, och styrdokument som berör ämnet samt en utvärdering som har tagits fram från skolverket.

3.1 Intentionen med förskoleklassen

Den nya skolformen, förskoleklassen, infördes 1998 efter ett beslut i riksdagen. Ett av syftena var att integrationen mellan de olika verksamheterna förskola, grundskola och fritidshem skulle öka. Ett annat syfte var att utveckla nya arbetsformer och nya pedagogiska förhållningssätt i integrerad verksamhet. Detta skulle skapa en kontinuitet i det livslånga lärandet som beskrivs i de olika läroplanerna (Utbildningsdepartementet 1998 a, b). Huvudsyftet med integreringen var en pedagogisk fråga så att verksamheterna kan utveckla gemensamma mål och förhållningssätt. Kvaliteten skulle också förbättras när de olika verksamheterna närmade sig varandra. Det naturliga inslaget av lek, omsorg, skapande, temainriktat arbetssätt och barns eget utforskande som finns i förskolan bör genomsyra även skolan enligt skolverket (2001a).

Den första augusti 1998 började de idag aktuella läroplanerna att gälla för förskola och skola. Dessa läroplaner täcker verksamheterna för barn mellan 1-16 år. Enligt skolverket ska de lägga grunden för en integration av dessa verksamheter.

..."skapa de nödvändiga förutsättningarna för samverkan och gemensamma synsätt på barns och ungdomars utveckling och lärande. Detta innebär att lärandet mer ses som en obruten process i vilken både erfarenheten från vardagslivet i familjen, bostadsområdet, bland kamraterna och den pedagogiska verksamheten i förskola, skola och fritidshem tas tillvara. Ett sådant synsätt på läroprocesser förutsätter ett nära samarbete med alla de som har ansvaret för de olika miljöer och verksamheter som barn vistas i – hem, barnomsorg och skolan." (Skolverket 1997, s. 31)

Dahlberg och Lenz Taguchi (1994) menar att de två skilda traditionerna inom förskola och skola

ska kunna förenas i ett gemensamt synsätt och förhållningssätt till barn. Värdebasen behöver bli densamma inom förskola och skola. Författarna har en vision om att synen på barndom och lärande ska bli ett samspel mellan barn och vuxen och där barn och vuxna kan samspela på lika villkor. Effekten av samverkan mellan förskola, skola och fritidshem är att ur barnens perspektiv skapa en kontinuitet i deras lärande och ge ökad förståelse för omvärlden samt göra kunskapen meningsfull.

I och med att förskolan fick en egen läroplan 1998 där lärande, menar Kärrby (2000), framhålls som en av de primära delarna skapar detta en kontinuitet och ett gemensamt synsätt för barn mellan 1-16 år. Då förskola och skola ska hänga ihop avdramatiseras skolstarten för barnen. Det ökar också möjligheten att anpassa verksamheten efter barnens individuella behov. En skillnad mellan förskola och skola, skriver Kärrby (2000), är att förskolan inte har några kriterier mot vilka man mäter kunskapen och vilka mål som ska uppnås. I skolan har eleverna officiellt fastställda kunskapsmål vilka i förlängningen ska resultera i betyg. Synen på kunskap har utvecklats i de nya läroplanerna och synen på kunskap har breddats och är inte längre enbart fokuserat på teoretisk kunskap. Känsломässighet och social kompetens är också en viktig del av barns kunnande. Barn är aktivt med och skapar sin kunskap, erövrar sin omvärld. Detta har länge ingått i förskolans arbetssätt, som bygger på en helhetssyn på barn.

Tillkomsten av förskoleklassen motiveras ofta med att samverkan mellan de olika verksamheterna ska tas tillvara samt för att förskolepedagogiken ska föras in i skolan. Fast (2007) ifrågasätter i sin forskning hur mötet mellan förskolan och skolan ska utformas. Meningen, när förskoleklassen infördes 1998, var att skapa en mötesplats för förskolans och skolans verksamheter. Intentionen var ett nytt pedagogiskt förhållningssätt. Fast tycker sig se en vilshenhet både hos förskollärare i förskolan och i förskoleklassen. De vet inte riktigt vad syftet och innehållet i förskoleklassen ska vara. Hon frågar sig om det är förskola eller skola, eller ingetdera. Förskollärarna i Fasts undersökning uttrycker en känsla av otillräcklighet, de tycker inte att de hinner prata med lärarna i skolan eller med förskollärarna i förskolan.

Skolans läroplan (Utbildningsdepartementet 1998) betonar att rektor har ett särskilt ansvar för att samarbetsformer ska utvecklas mellan förskoleklassen, skolan och fritidshemmet så att varje elevs utveckling och lärande kan stödjas på ett mångsidigt sätt. Samverkan med förskolan ska också bedrivas så att förutsättningar för samsyn och samarbete kan komma till stånd. Fast (2007) såg i sin undersökning att det sällan förekommer ett sådant samarbete vilket får till följd att förskollärare i förskolan inte känner sig uppskattade av lärarna i förskoleklassen. Lärarna i förskoleklassen känner i sin tur att deras arbete inte tas till vara då deras barn börjar i skolan. Denna anonymitet mellan verksamheterna innebär en risk då progressionen kan utebli och barnen kan få göra samma saker upprepade gånger eftersom lärarna och förskollärarna inte känner till varandras verksamheter.

3.2 Fröbels påverkan av den svenska förskolehistorien

Den svenska förskolepedagogiken har, skriver Johansson (1994) rötter i den så kallade Fröbeltraditionen. Friedrich Fröbel verkade i Preussen på 1800-talet. Han grundade den tidiga kindergården (barntädgård) verksamheten där. Fröbels barntädgårdar var enligt Johansson (1994) för progressiva och förbjöds av politiker 1851 men kom att spridas internationellt, dels genom emigranter och dels genom förespråkare. Under spridningen bildades en formaliserad

kindergartenmetodik. Den tyska förskollärarytbildningen bidrog till att sprida kindergartensmetoden till de nordiska länderna. Fröbel menade att människan måste arbeta aktivt för att utvecklas. Barn har av naturen en verksamhetsdrift, som hos barn tar sig uttryck i lek och arbete. Fröbel var före sin tid genom att han lyfte fram barns lek och egna aktivitet. Henriette Schrader-Breymann var en kvinna med starkt inflytande som också förde in husliga sysselsättningar och temaorienterat arbetssätt i verksamheten och distanserade sig därmed från den tyska verksamheten.

Det man kan se som härstammar från Fröbel i svensk förskolepedagogik idag är t.ex. husliga aktiviteter, fri lek, samling i ring och utevistelse. Fröbel kallade delar av barnens arbete för arbetsmedelpunkt, i vilket man kan se kopplingar till dagen temaarbete, där förskolan arbetar ämnesintegrerat skriver Johansson (1994).

3.3 Skolverkets utvärdering av integrationen av förskoleklassen

Skolverket fick i uppdrag av Regeringen att under tre år, efter införandet av förskoleklassen 1998, följa integreringen av förskoleklass, fritidshem och grundskola i kommunerna.

Integrationen ska framför allt ses som en pedagogisk fråga med fokusering på en utveckling mot mer av gemensamma mål, förhållningssätt, arbetsformer och synsätt i de olika verksamheterna. Mötet mellan de olika verksamheterna förväntas frigöra pedagogisk utvecklingskraft och ge nya förutsättningar för utveckling och lärande. Det har betonats att det som är naturliga inslag i förskolepedagogiken - bl.a. lek, omsorg och skapande, ett temainriktat arbetssätt och barnets eget utforskande - bör få genomslag i skolan. (Skolverket, 2001b s.3)

Det hade varit bra för integrationen mellan förskoleklass, fritidshem och grundskola om de olika lärarkategorierna hade fått gemensam kompetensutveckling och reflektionstid skriver skolverket (2001b). Detta uteblev i många fall vilket kan ses som en brist menar de. Vidare konstaterar de att utvecklingsprocesser tar tid vilket man måste ta i beaktande vid en sådan här integration. Ett integrationsarbete kräver kompetensutveckling och tid för planering

3.3.1 Rektorns betydelse

I utvärderingen visade det sig att Skolverket (2001b) fann att av rektorerna, som har ansvaret för förskoleklassen, var drygt hälften insatta i vad intentionen med integrationen var. Rektorerna ansåg inte att deras prioritet låg i att driva pedagogiska frågor pga. tidsbrist. Därför blev uppgiften delegerad till arbetslaget. Av arbetslagen var hälften insatta i vad intentionen med reformen var. De ansåg inte att de hade tid att fördjupa sig. Många arbetslag ansåg att det var en ekonomisk reform därför att när sexåringarna får plats i skolan frigörs förskoleplatser för barn mellan 1-5 år och på så sätt uteblev fokuseringen på att skolan skulle förändra sitt arbetssätt

Skolverkets utbildningsinspektörer anser att "Kompetensutveckling är ett centralt redskap för att generera större helhetssyn och förståelse för förhållanden över verksamhetsgränserna." (skolverket 2001b s. 41)

På skolor där integrationen av förskoleklassen har lyckats, har rektorn skapat möjlighet för diskussion och reflektion. Skolans mål med förskoleklassen är tydliggjorda och lärarna kommunicerar och rektorn åstadkommer uppslutning. Gemensam planering och uppföljning av verksamheten är också viktiga områden för att verksamheten ska utvecklas.

Rektorn är också viktig, anser skolverket (2001b) när förskollärare och fritidspedagoger ska in i

skolan då de är i minoritet. Lärarna är många och har en starkare tradition varför det kan vara svårt att stå emot deras invanda arbetsätt och föra fram förskolans. Många rektorer anser dock att de har för lite tid för pedagogisk ledning vilket gör det svårare för dem att stötta förskollärare och fritidspedagoger i det här avseendet.

Skolverket (2001b) fann att då rektorn lämnar ansvaret till lärarna minskar sannolikheten för framgångsrikt utvecklingsarbete.

3.4 Forskning om förskoleklass

Karlsson m.fl. (2006) anser att i och med att förskoleklassen infördes så börjar barnen skolan när de är sex år, till skillnad från förut då de började vid sju års ålder. Barnen behöver ha kunskap om många komplicerade företeelser för att kunna börja skolan. Det gäller både i undervisning och i uteaktiviteter, vilka är viktiga delar i barnens vardag. Författarna ser en skillnad mellan förskolans respektive skolans sätt att se på t.ex. uteaktiviteter. I förskolan är uteaktiviteter en del av dagen som räknas på samma sätt som andra aktiviteter. I skolan däremot är rasten tänkt som avkoppling och vila samt att barnen kan röra sig. Raster, menar Karlsson m.fl. (2006), är ett medel för att nå andra mål under skoldagen och har inte ett värde i sig. Införandet av rast i förskoleklassen pekar på att åldern för skolstarten har sänkts eftersom sexåringarna måste delta i rasten på skolan villkor. På skolgården är det många fler barn ute samtidigt som det är färre vuxna närvarande. Detta ställer höga krav på sexåringarnas sociala kompetenser vilket kan bli ett problem för de barn som har svårt att komma in i lekar eller har svårt att förstå de sociala koderna. Leken på skolgården är avancerad och långt ifrån okomplicerad för barnen. I och med att det finns färre vuxna på skolgården kan detta innebära att barnen under rasten ägnar sig mycket åt inneslutande och uteslutande lekar utan vuxnas insyn (Bliding 2004). I de inneslutande lekarna finns en öppenhet för barn att vara med och delta i leken men i de uteslutande lekarna får inte alla vara med. Barnen använder det som ett maktmedel och det blir en lek i sig. Författarna menar att detta alltid pågår mellan barn men att införandet av raster i förskoleklassen sänker åldern då barn utsätts för detta, vilket ställer högre krav på att barnen själva ska kunna hantera det.

Enligt Karlsson m.fl. (2006) har det skett en ”skolifiering” av förskolan istället för att skolans arbetsätt har förändrats och det har blivit ett tionde skolår istället för en förändring av skolans arbetsätt, vilket förespråkades i de offentliga texterna som föregick förskoleklassens införande.

Enligt förskollärare i Fasts (2007) undersökning så vet inte lärarna i skolan vad barnen gör i förskolan. Material som skickas med barnen, från förskolan till skolan, negligeras. De tycker inte heller att de tas på allvar som lärare. Förskollärarna säger: ”Skolan är så stark. Skolans sätt att vara är det riktiga”, (Fast, 2007 s. 148)

I Karlssons m.fl. (2006) studie beskriver en förskollärare att hon tyckte att sexåringarna, innan reformen kom, hade vuxit ifrån verksamheten i förskolan. De fick inte det utrymme som de behövde, anser förskolläraren, då de små barnen krävde så mycket av personalen. Hon uttrycker dock att hon var orolig för att sexåringarna skulle hamna i en ”skolskola” (Karlsson 2006, s. 87). Efter reformen genomförts tycker hon att det har blivit något bra av verksamheten när lärarna har blandat förskola och skola i förskoleklassen, som är baserad på barnen, deras lust och förmåga, men att man har mycket kvar att lära.

Förskollärarna, i förskoleklassen, tycker enligt Fast (2007), att förskoleklassen är klämd mellan skolan och förskolan. Förskoleklassen är inte obligatorisk och förskollärarna menar att rektorn inte tar deras verksamhet på allvar, de får för lite medel och det finns oklarheter om hur verksamheten ska bedrivas. De upplever det som att de kan göra lite vad som helst. Skolan, i sin tur, förväntar sig att barnen ska vara "skolförberedda" men vad det innebär är ofta oklart. Tid för diskussioner om vad förskoleklassen ska innehålla är sällsynt. Förskollärarna i de fem undersökta förskoleklasserna som finns med i Fasts (2007) avhandling, uttrycker alla en förvirring kring förskoleklassens innehåll och arbetssätt. Flera förskollärare säger att det inte ska vara skola, man ska leka sig fram och använda sig av barnens fantasi. Vissa anser att förskoleklassen är en del av skolan och att det ska avspeglade sig i verksamheten. På det sättet sätter de lek och fantasi i motsats till skolverksamheten. En sak som är gemensam för förskollärarna i de fem förskoleklasserna i avhandlingen är att de gör barnen uppmärksamma på att: "Nu går ni i skolan och då gör man så här" (Fast, 2007 s. 150). Det handlar t.ex. om att kunna stå på led och att kunna delta i längre samlingar.

3.5 Innehåll i en förskolepedagogisk verksamhet

I den här delen vill jag genom litteratur och olika dokument beskriva vad förskolepedagogik är. Det skrivs ofta att förskolepedagogiken ska föras in i skolan, och jag ska här försöka definiera vad förskolepedagogik är. Jag har också valt att utifrån studier och litteratur beskriva olika områden inom förskolan som jag tycker är karaktäristiska för förskolepedagogiken och som lyfts fram i läroplanen för förskolan (Utbildningsdepartementet 1998) som jag kommer att fördjupa mig i. Det finns naturligtvis fler områden, i förskolans läroplan, t.ex. natur och musik mm. Jag har dock, för att begränsa min undersökning, valt ut lek, temaarbete, skriftspråk och matematik som är viktiga områden i en förskolepedagogisk verksamhet. Jag valde dessa områden för att jag tyckte att det var intressant att belysa två områden som av tradition är grundläggande i förskolan; tema och lek. Det var också intressant att belysa två områden som har blivit mer uppmärksammade på senare år; skriftspråk och matematik.

3.5.1 Förskolepedagogik

Myndigheten för skolutveckling (2006 a) beskriver att förskoleklassen ska vara som en bro mellan förskolan och skolan. Synen på kunskap och lärande, i förskoleklassen, har sin grund i förskolepedagogiken. Med det menas att barnen tillägnar sig kunskap och lär sig genom förskolans viktigaste pedagogiska redskap. Dessa definieras som lek, skapande och eget utforskande. I förskolan talas det om "lekande lärandet" och "den lärande leken". Detta är förhållningssätt som ska följa barnen från förskola till förskoleklass och skola. Förskoleklassen ska ta över där förskolan slutar, och ta vara på det som barnen kan och ge barnen tillfällen och möjligheter att utveckla sitt lärande.

Vidare var den viktigaste intention med förskoleklassens införande att verksamheten ska utformas med förskolans förhållningssätt till kunskap och lärande. Detta förhållningssätt fokuserar lärandet genom lek och lust. Då detta förhållningssätt förs in i skolan utvecklar skolan sitt arbetssätt och fokuserar på att individen är i centrum och utgår från barnens egna förutsättningar samt behov. Då kan också barnens möjligheter och kapaciteter tas tillvara.

Genom att förskolepedagogiken kommer in i skolan anser Karlsson m.fl. (2006) att skolan kommer att förändras. Förskolepedagogiken har en lång tradition av att arbeta i lärarlag och har fokus på barncentrerade aktiviteter. Tillsammans med skolans ämnescentrerade verksamhet

skulle detta utveckla och förändra skolans traditionella arbetssätt. Samma författare menar att barns fria lek och skapande är viktiga delar av förskolepedagogiken. Barnens lust, här och nu, är utgångspunkt för verksamheten. I förskolan har man en helhetssyn på barn som tar tillvara deras erfarenheter.

Skolverket (1997) definierar det pedagogiska arbetet i förskolan med att barn arbetar med att erövra sin omvärld. Detta ska man stödja och leda med utgångspunkt från läroplanen. Pedagogiken i förskolan utgår från barnet och barnets intressen.

3.5.2 Lek

Det finns många olika sorters lek och den lek som jag har velat fånga är den lärande leken i vilken vuxna kan delta och utmana barnen genom att förse dem med t.ex. rekvisita. Barn leker alltid något, det finns alltid ett objekt i barns medvetande menar Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2003). ”Objektet är aldrig ett skolämne, men väl något de arbetar med för att skapa en förståelse för i sin omvärld” (Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson, 2003 s. 52).

När barn startar en lek behöver de ha ungefär samma objekt och för att den ska utvecklas krävs ett delat tankeobjekt. Barnen utgår från sina egna erfarenheter men i lekens kommunikation kan de förändras. I leken och i kommunikationen mellan barnen kan de utvecklas. Här menar Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2003) och Kärrby (2000) att lärare (gäller alla lärarkategorier) kan få barn att upptäcka sitt eget lärande i leken genom att delta i kommunikationen med barnen på deras villkor. Läraren (gäller alla lärarkategorier) kan ha ett medvetet innehåll som hon vill utveckla hos ett barn och då kan hon delta i en lek och i leken bidra med frågor eller saker som utvecklar barnens kunskap. Leken har också använts för lärande, då den vuxne använder leken för att utveckla barnens kognitiva strukturer. I leken finns goda grunder för lärande där kreativitet, problemlösning och nyskapande kan utvecklas.

Kärrby (2000) skriver att inom förskolan har leken varit ett pedagogiskt hjälpmedel sedan länge. Leken uppstår i spontana situationer i samspel med andra, det är något individen tar initiativ till själv och den uppstår i situationer som inte är hotfulla utifrån omgivningen. I en trygg miljö kan leken utvecklas. I förskolans läroplan (Utbildningsdepartementet 1998) står det att läraren i förskolan ska bruka leken aktivt för att främja barns utveckling och lärande. Även skolans läroplan framhåller att lek och skapande arbete ska vara väsentliga. Leken har stor betydelse för barns sätt att lösa problem och för att kunna arbeta självständigt. Den har en central roll i förskolepedagogiken. Den hjälper barnen att erövra omvärlden och bidrar till barns lärande. I leken utvecklar barn sin kommunikativa och sociala kompetens (Skolverket 1997).

I läroplanen för förskolan (Utbildningsdepartementet 1998) har leken en central roll och ska prägla verksamheten i förskolan. Den är viktig för barns lärande och utveckling. Den ska användas på ett medvetet sätt för att främja barns utveckling och lärande. Leken kopplas ihop med det lustfyllda lärandet och kommer till uttryck på flera olika sätt. I de olika formerna stimuleras barns fantasi, förmåga till inlevelse, kommunikation, symboliskt tänkande, problemlösning och samarbete med andra. I leken, som definieras som skapande och gestaltande, får barnet möjlighet att bearbeta olika erfarenheter. Verksamheten ska utgå från barnens intressen, erfarenhetsvärld och motivation att söka kunskap. Barn använder sig av lek, socialt samspel, utforskande och skapande för att söka och erövra kunskap.

3.5.3 Temaarbete

Inom förskolan har temaarbete inneburit att förskolegruppen under olika lång tid arbetat med ett övergripande begrepp t.ex. "havet" eller "bondgården" skriver Kärrby (2000). I ett tema sammanflätas kunskaper från flera områden och bildar en helhet. Man blandar t.ex. matematik, språk, skriftspråkande, skapande och musik och visar på ett sammanhang som blir meningsfullt för barnet. Olika aspekter av omvärlden bildar på så sätt ett samband som ökar barns förståelse. Ofta blir det en gemensam upptäcktsfärd för både barn och förskollärare.

I det pedagogiska programmet för förskolan (1987), lyfts tema arbete fram som ett grundläggande arbetssätt inom förskolan. I skolan har temaarbete också använts men då med annorlunda vinkling. Skolan har försökt att organisera det ämnesmässiga stoffet men temat har inte genomlyst verksamheten och det utgår inte från barnen.

I förskolans läroplan, (Utbildningsdepartementet 1998), lyfts det fram att barns lärande kan bli sammanhängande och mångsidigt med ett temainriktat arbetssätt medan skolans läroplan (Utbildningsdepartementet 1998) inte berör begreppet temaarbete.

Kärrby (2000) menar att kunskap och lärande dock beskrivs på ett sådant sätt att det kan härledas till ett tematiskt arbetssätt. Skolan ska t.ex. enligt läroplanen inriktas på att ge utrymme för olika kunskapsformer för att skapa lärande och balansera dessa olikheter så att de kan bli en helhet.

Temaarbete är en viktig del i många förskolors verksamhet anser Pramling Samuelsson och Sheridan (1999). Ett temainriktat arbetssätt talar för en helhetssyn på barns lärande och utveckling. Temat ska genomsyra all verksamhet på förskolan och är något som pågår hela dagen, inte bara en timme på onsdagar t.ex. Vidare menar de att när förskollärare tematiserar något innebär det att de avgränsar och lyfter fram för att synliggöra ett visst område eller fenomen. Temat kan pågå under en längre eller kortare tid.

Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) anser att det traditionellt inom förskolan har talats om att det ska finnas en helhet i barns lärande. Temaarbetet är en medveten och planerad handling för att utveckla barns erfarenhet och kunskap om ett särskilt område. Förskolläraren skapar möjligheter för barnen att utveckla sina kunskaper. Temat ska också kunna bearbetas i leken, skapandet och andra vardagliga sammanhang. Ett tema kan starta både utifrån förskollärarens eller barnets initiativ. Barnen måste dock visa intresse eller delaktighet för att det ska bli en ömsesidighet i arbetet. När förskolläraren vet vilka mål som ska uppnås med temat börjar samspelet med barnen. Genom intervjuer, barns teckningar eller observationer tar förskolläraren reda på vad barnen tänker om det fenomenet. Detta görs också under temats gång, för att veta vad barn har lärt sig och vad de kan utveckla mera.

3.5.4 Skriftspråk

I svensk förskola, skriver Gustafsson och Mellgren (2005), finns en tradition att arbeta med barns språkutveckling. Däremot har inte skriftspråket haft en framträdande roll, det har varit skolans uppgift. I Barnstugeutredningen (1972) står det att förskolan ska arbeta med att ge barn språklig stimulans, men beskriver inte hur man ska arbeta med barns skrivande och läsande.

1996 tillsattes en läs- och skrivkommitté av regeringen skriver Karlsson m.fl.(2006) Deras arbete gick ut på att utreda varför många barn och unga inte lyckades ta till sig skriftspråket på ett bra sätt. Denna kommitté lämnade många förslag till formuleringar i läroplaner och kursplaner. De ansåg bl.a. att vårt samhälle är så präglad av skriftspråket och att inträdet i den världen sker tidigt

i livet. För att barn ska lyckas att utveckla god läs- och skrivförmåga måste både förskola och skola arbeta aktivt, målmedvetet och långsiktigt med detta.

Idag utgår läroplanerna från barns lärande. Närhet mellan lärande, kunskap och språk i tal och skrift genomsyrar läroplanerna. Både Lpo -94 och Lpfö -98 har mål för samverkan vilket gör att det finns goda chanser att skapa kontinuitet mellan förskola och skola. Det som grundläggs i förskolan ska följas upp i skolan. Det livslånga lärandet är centralt menar Gustafsson och Mellgren (2000).

Barn möter bokstäver i sin vardag från det att de är små. De ser sina namn och lär sig tidigt "läsa" sitt eget och kamraternas namn. Vuxna läser sagor för barnen och barnen ser de vuxna läsa tidningar. På leksaker står det text som barnen lär sig känna igen, t.ex. LEGO.

Att arbeta aktivt med barns läs- och skriv utveckling i förskola och förskoleklass kan enligt Gustafsson och Mellgren (2005) innebära att man använder sig av:

- sagoläsning och prata om vad man läser,
- barnprogram som "Fem myror är fler än fyra elefanter",
- tillgång till skrivmaterial,
- en miljö som är rik på funktionellt användande av skriftspråket,
- stimulera till lek där skriftspråket ingår. (Gustafsson och Mellgren 2005, s.78).

Författarna menar att när förskollärare använder sig av skriftspråket tillsammans med barnen är inte alltid syftet att lära sig skriva och läsa, men barnen förstår vad de ska ha det skrivna ordet till och blir därmed intresserade av att lära sig skriva.

Skriftspråksstimulering ska "jag"-förankras anser Eriksen Hagtvet (2004). Med det menar hon att aktiviteter ska utgå från barnets behov, intresse och handlingar. Bokstäver och skriftspråket integreras i barnets lek så att barnet känner att det är han eller hon som har skapat bokstäverna. Detta blir jagbekräftande och jagutvecklande för barnet och barnet får positiva erfarenheter av språkliga utmaningar. För att detta ska fungera behöver förskolläraren vara uppmärksam på barnets intressen och kunskaper .

Skolverket fann i sin utvärdering av förskoleklassens införande (2001b) att i de förskoleklasser som undersöktes arbetade man med språklig medvetenhet på olika sätt. Skolverket ansåg att eleverna får en god förberedelse i detta inför skolår ett. De såg dock att förskollärarna hade svårare för att ta tillvara de elever som redan kunde läsa och skriva och de som hade problem med detta. Dessa elevers behov tillgodosåg man inte genom att individualisera verksamheten som förskollärarna borde ha gjort.

För att lära sig att läsa och skriva måste barn ägna tid till detta. En viktig utgångspunkt är därför att skapa maximala möjligheter till detta. Det kan ske i mer formaliserad undervisning men det kan också ske i mer informella sammanhang. I den formella undervisningen har läraren god kontroll över och kan lätt iaktta de enskilda barnens utveckling. Vi har konstaterat att den typen av undervisning finns i samtliga klasser. Innehållet i den undervisningen är språklig medvetenhet, bokstavsinnlärning samt skrivning.

Här kan man också nämna sagoläsning som en mer formaliserad situation. Den mer informella undervisningen knyter an till hur man har organiserat undervisningslokalen för att stimulera barns eget val att läsa och skriva. Här kan vi se att det i samtliga klasser finns böcker som barnen själva kan läsa, det finns datorprogram för att träna bokstäver, det finns olika typer av pedagogiska spel etc. Vi märker dock att dessa aktiviteter i liten utsträckning

engagerar barnen.

Orsakerna till detta kan vara flera. Låt oss lyfta fram två möjliga orsaker. För det första kan det vara ett uttryck för att barn har andra behov och därför väljer att rita, bygga med Lego etc. För det andra kan det bero på att man i förskoleklassens lokaler inte skapat den miljö som krävs för att barn skall välja dessa aktiviteter. Vid en av klasserna är datorn placerad långt från förskoleklassens lokal. I en annan av klasserna finns det inga spel med fokus på att lära sig bokstäver, ord etc. (Skolverket 2001b, s. 53).

Vad som saknas i flera klassers verksamhet är en miljö som också stimulerar barnen att läsa och skriva under de tider på dagen när de har möjlighet till fria val av aktiviteter. Här finns det ansatser i en av klasserna där man introducerat den så kallade lekskrivningen. (Skolverket 2001b s. 53)

I skolverkets rapport (2001b) lyfter författaren flera gånger fram vikten av att den pedagogiska miljön stimulerar eleverna i sitt arbete med skrivning och läsning. Det påtalas att den pedagogiska miljön också har betydelse i den fria leken, även där kan elevernas läs- och skrivutveckling stimuleras. Lokalerna i sig sänder ett budskap om vad som ska hända där och därför är den pedagogiska miljön viktig.

3.5.5 Matematik

Barn möter tidigt matematik i sin vardag. De ser siffror på bussar och spåvagnar, vet hur gamla de själva är och räknar hur många barn de är i gruppen. I de två olika läroplanerna, Lpfö-98 och Lpo-94 lyfts matematiken på olika sätt. Förskolan har mål att sträva mot och i skolan följer man upp strävansmålen och det blir uppnående mål.

I förskola och förskoleklass kan man se olika sätt att arbeta med matematik skriver Ahlberg (2000). En del förskollärare lyfter in matematiken i vardagen och använder sig av matematik i samlingar och lek. Där tränas matematiska begrepp och problemlösning. Matematiken ingår i ett sammanhang för barnen.

En del förskollärare tar till sig den traditionella skolans sätt att arbeta med instruktioner och fråga – svar metodik. Ahlberg (2000) har också sett att för lärarstyrd skolfärdighetsträning i förskoleåldern inte främjar barns lärande utan kan tvärtom bli ett hinder för barns utveckling.

Förskolans och skolans läroplaner hänger ihop (Utbildningsdepartementet, 1998). Barn mellan 1-16 år ska kunna utveckla likvärdig kunskap på olika svårighetsnivåer. Förskolan och skolan ska hjälpa barn att skapa förståelse för sig själva och sin omvärld. Detta gäller även matematiken som ingår i barns värld på ett naturligt sätt. För att kunna förstå matematik i framtiden behöver barn erfara matematiken i sin egen omvärld.

4 Tillvägagångssätt

Metodavsnittet har jag delat in i tre delar. I den första delen redogör jag vilken metod jag har valt och varför. Därefter skildras tillvägagångssättet för datainsamlingen. I den sista delen beskrivs arbetets generaliserbarhet, validitet, reliabilitet och etik.

4.1 Metodval

Undersökningen bygger på en kvalitativ ansats med vetenskapsteoretisk inspiration från etnografen. Kvalitativ innebär att forskaren, etnografen, i det här fallet försöker förstå tankar och

uppfattningar som människor har om olika fenomen i sin omvärld. Etnografin kännetecknas av att olika fenomen undersöks i sin naturliga miljö och det som undersöks är det som brukar hända i den miljön. Man konstruerar alltså inte särskilda situationer. Forskaren använder sig av deltagande observationer, formella och informella samtal, videobservationer, insamling av t.ex. dokument som har betydelse för undersökningsområdet. En etnografisk text är narrativ (berättande), beskrivande, analyserande och tolkande (Kullberg 2004).

För att kunna upptäcka förskolepedagogiken i den förskoleklass som undersöktes fann jag deltagande observation (Kullberg 2004) som en bra metod för detta arbete. Det är det mest utmärkande sättet forskaren samlar in data i etnografiska studier. I den etnografiska dataproduktionen gör forskaren, enligt Kullberg (2004), direkta observationer och deltar som observatör. Vidare skriver Kullberg (2004) att en etnografisk studie kallas också för fältstudie, vilket innebär att forskaren befinner sig en längre tid i en den miljö där ett visst fenomen ska studeras.

En etnografisk studie, eller fältstudie, bygger, enligt Kullberg (2004), inte enbart på observationer, utan också på formella och informella samtal. Informella samtal är samtal forskaren har med människorna som finns i miljön där fenomenet som man studerar finns. Formella samtal är djupintervjuer inom etnografin. Forskaren själv är det huvudsakliga instrumentet för insamlingen av data när denna deltar som observatör, lyssnar, observerar och skriver fältanteckningar. Fältanteckningarna (Kullberg 2004) sammanställs i efterhand i en loggbok eller dagbok, som sedan ligger till grund för analys.

4.2 Urval

Jag ville se en förskoleklass som arbetar med förskolepedagogik som grund för sin verksamhet. Med hjälp av Lärarutbildningen vid Göteborgs universitet kom jag i kontakt med en förskoleklass som tidigare deltagit i ett par olika forskningsstudier och som också tar emot studenter i den verksamhetsförlagda utbildningen.

4.3 Förskoleklassen och respondenterna

Förskoleklassen som jag har valt att undersöka tillhör en större skola i en av Göteborgs stadsdelar. På skolan går det ca 600 elever. Angränsande till skolan finns både hyreshus, bostadsrätter och villaområden. Det är en blandning av elever med utländsk och svensk härkomst. På skolan finns det två spår, vilket innebär att man har delat upp klasserna i två arbetslag. Varje årskurs finns representerad med en klass, eller fler. Det här arbetslaget kallas för ett spår i det ingår en förskoleklass, år 1, 2, 3 samt två årskurs 4.

I förskoleklassen finns det två och en halv förskollärartjänst på 22 barn. Dessutom samarbetar man med en inkluderande verksamhet för tre barn med funktionshinder. Jag går inte in närmare på hur den verksamheten är upplagd eller hur det samarbetet ser ut för det är inte av betydelse för min studie. Jag tar med det för att en av förskoleklassens smågrupper går till deras lokaler tre dagar i veckan och det har betydelse för förskoleklassens organisation och rutiner. När förskoleklassbarnen går dit deltar de i fri lek och samling.

Jag har valt att göra formella samtal med de två förskollärarna i verksamheten som arbetar heltid. Förskollärare 1 har arbetat som förskollärare sedan början av 1980 talet. Hon började arbeta i deltidförskola och gick sedan över till förskoleklassen när den infördes. Förskollärare 2 är vikarie

i förskoleklassen men har stor erfarenhet av förskolan där hon har arbetat sedan 1980-talet.

Förskoleklassverksamheten är skild från fritidshemsverksamheten. Det innebär att barnen går från sin förskoleklass till fritidshemsverksamheten på eftermiddagen. För att begränsa mitt arbete valde jag bort fritidshemsdelen.

Jag har valt att ha ett formellt samtal med en lärare om övergången till skolan och hennes tankar om förskoleklass och förskolepedagogik i skolan. Jag var intresserad av om de olika lärarkategorierna hade gemensamma tankegångar i förskoleklass och skola. Hon har arbetat som lärare sedan 1970-talet. Hon är en av lärarna som tar emot barn från förskoleklassen och förskoleklassen har ett visst samarbete med hennes klass

Jag har också haft ett formellt samtal med rektorn på skolan för att se hur hon tänker om förskoleklassen och dess verksamhet i förhållande till skolans verksamhet. Hon har arbetat som rektor på den här skolan sedan årsskiftet men har erfarenhet som rektor för en annan skola. Rektorn har det övergripande ansvaret för att utveckla verksamheten och se till att samverkan sker mellan de olika verksamheterna (Skolverket 2001b). Rektorn har därför en betydande roll för att samverkan och samarbetet mellan skola och förskola ska fungera. Därför ansåg jag att det hade betydelse för resultatet i min undersökning.

4.4 Insamling av data

För att få svar på mitt syfte har jag som beskrivits ovan inspirerats av den etnografiska forskningsinriktningen.

Detta innebär att jag har gjort:

- deltagande observationer i en förskoleklass
- videofilmade några utvalda situationer
- informella samtal med förskollärare
- formella samtal med samma förskollärare, grundskollärare och rektor
- fotograferat lokaler och barnens material

Deltagande observationer

Jag har gjort deltagande observationer i fem dagar under den tiden som förskoleklassverksamheten pågår. Förskoleklassverksamheten börjar klockan åtta och slutar klockan elva, fem dagar i veckan. För att begränsa mitt arbete har jag valt att i huvudsak följa den ordinarie förskolläraren. Fältanteckningarna har sedan legat till grund för min beskrivning av verksamheten. Jag har bearbetat fältanteckningarna i efterhand och sammanställt dem i resultatdelen. Jag har valt att redovisa hur dagen i förskoleklassen ser ut, pedagogisk miljö och vad jag har sett av förskolepedagogik inom de olika områdena. Enligt Fast (2007) är det viktigt att skriva ner fältanteckningar så snart som möjligt efter besöket. Jag hade möjlighet att skriva samtidigt som jag observerade samlingar och annan verksamhet i förskoleklassen. Jag skrev under tiden för att inte missa information och detaljer. Efter varje dag gjorde jag en sammanställning av vad jag hade observerat under dagen. Fältanteckningarna resulterade i ca 30 handskrivna sidor.

I mina observationer ville jag identifiera förskolepedagogik i förskollärarnas innehåll och arbetssätt. Den förskolepedagogik jag tittade efter har jag beskrivit i litteraturgenomgången.

Observationer med hjälp av video

Jag har kompletterat mina deltagande observationer med några situationer som jag har videofilmade. Videoobservationerna är ca två timmar och blev begränsade eftersom få föräldrar samtyckte. Det gjorde det svårt att skilja ut de barn, vars föräldrar inte hade svarat när jag skulle filma verksamheten. Därför har jag filmat två situationer som ingår i min beskrivning av hur verksamheten ser ut.

Informella och formella samtal

Under mina deltagande observationer fanns det också möjlighet för formella samtal med förskollärarna i förskoleklassen. Jag kunde be dem förklara något de gjort i en samling eller berätta hur de hade tänkt i en viss situation. De informella samtalen blev en del av observationerna.

De formella samtalen spelades in på band. Varje samtal tog ca 45 minuter vilka jag i efterhand transkriberade. Varje formellt samtal blev ca 10 datautskrivna sidor.

Frågorna (se bilaga 1) bygger på vad jag såg i observationerna med utgångspunkt i mitt syfte.

Fotodokumentation

Jag har fotograferat hur rummen ser ut för att visa hur man arbetar med den pedagogiska miljön. Jag har fotograferat material som barnen har producerat för att dokumentera hur förskollärarna använder förskolepedagogiken i arbetet med barnen.

Samtycke

Alla de som har deltagit i observationer och formella och informella samtal har skrivit på ett samtyckesdokument. I det har de godkänt att jag, som forskare, får använda mig av det insamlade materialet samt att jag ska behandla det konfidentiellt (Stukát 2005). Jag delade ut samtyckesdokument till föräldrarna för att kunna videofilma verksamheten men fick tillbaka ett begränsat antal vilket inskränkte antalet videoobservationer.

4.5 Generaliserbarhet, reliabilitet, validitet och etik

Med validitet menas om mitt mätinstrument mäter det som jag avser att mäta i mitt syfte. (Stukát, 2005) För att undersökningens validitet ska bli så god som möjligt har jag gjort både observationer och fältanteckningar samt uppföljande formella samtal utifrån vad jag har sett vid observationstillfället kopplat till mitt syfte.

Reliabilitet är ett begrepp som används för att avgöra hur bra ett mätinstrument är på att mäta det som man avser att mäta. Är mitt mätinstrument noggrant och tillförlitligt, är det skarpt eller trubbigt (Stukát 2005).

Så som jag har tolkat Stukát (2005) blir validiteten högre genom att göra både observationer och intervjuer. Då kan jag utforma mina intervjufrågor utifrån observationerna så att frågorna berör mitt syfte. Innehållet i intervjuerna får förhoppningsvis på detta sätt en högre validitet (Kvale 1997). Jag har observerat, haft informella och formella samtal med 2 förskollärare i en förskoleklassverksamhet. Jag har också haft formella samtal med en grundskollärare samt med rektorn på skolan.

Eftersom förskoleklasser utformar sin verksamhet fritt utifrån de styrdokument som finns är det inte min avsikt att generalisera hur förskoleklasser arbetar i allmänhet. Stukát (2005) beskriver begreppet relaterbarhet. Vilket är en svagare form av generalisering. ”Man beskriver sitt fall i förhållande till liknande situationer så noga som möjligt för att andra ska kunna göra jämförelser med egna situationer” (Stukát, 2005 s. 129).

Jag vill observera och lyfta fram ett sätt att arbeta i en förskoleklass utifrån förskolepedagogiken. Detta har jag jämfört med styrdokument, tidigare forskning och skolverkets utvärdering (2001b). Eftersom jag har tillfrågat respondenterna innan studien påbörjades är risken för bortfall liten. (Stukát 2005).

Enligt Kvale (1997) finns det många etiska överväganden att tänka på när man använder sig av intervju som undersökningsmetod. Det personliga samspelet är av stor vikt för hur forskaren tolkar intervjufrågor och resultat. Min tanke att göra intervjuer efter en observation gör att intervjufrågorna kan utformas utifrån observationen, så att min förståelse och tolkning av verksamheten blir så tydlig som möjligt. Sekretess och avkodning av undersökningens praktiker måste garanteras, dvs. att skolan och de personerna jag har observerat och intervjuat inte nämns vid namn. De som har deltagit i undersökningen har informerats om mitt syfte och hur jag kommer att använda stoffet (Kvale 1997).

Utskrifter av observationer och intervjuer måste göras konfidentiellt. En svårighet enligt Kvale (1997) är hur kritisk forskaren kan vara i sin analys. Respondenterna har fått ta del av de utskrivna intervjuerna och de har fått lämna synpunkter på det materialet om de ville. Två av de fyra intervjuade hörde av sig och ville förtydliga vad de hade menat i det formella samtalet. Det hade dock ingen betydelse för resultatredovisningen.

I forskningsprocessen har min egen erfarenhet varit en tillgång eftersom jag har förförståelse för hur man arbetar i förskolan och förskoleklassen samt är förtrogen med styrdokumentet. Detta kan dock vara en fara skriver Fast (2007) då forskaren i de deltagande observationerna kan känna för stor sympati för dem hon eller han studerar. Det kan göra det svårt att ge en nyanserad bild av verksamheten. Forskaren måste också vara uppmärksam på att inte undvika att ställa frågor som man själv tar avstånd ifrån eller inte tycker är bra.

5 Resultat

I det här avsnittet ska jag redogöra för vad jag har sett i mina deltagande observationer som kan kopplas till mitt syfte. Likaså ska jag redogöra för vad respondenterna har svarat i intervjuerna.

5.1 Observerationer och informella samtal

Jag har valt att dela in mina observationer i olika kategorier kopplat till mitt syfte. När jag har gjort mina observationer har jag också haft möjlighet att föra informella samtal med förskollärarna vilka redovisas som en del av observationerna. De informella samtalen har varit omfattande. Jag ville se hur förskollärarna använder sig av förskolepedagogik i verksamheten samt de olika områden som jag har valt att beskriva i litteraturdelen.

5.1.1 Dagsstruktur

Varje dag startar med att en av förskollärarna öppnar dörren till förskoleklassens rum klockan ca 08.10. De barn som har varit på fritidshemmet kommer in och sedan kommer barnen efterhand fram tills samlingen börjar. Förskollärare 1 tar emot barnen i dörren och hälsar på alla genom att ta i hand, för att se varje barn. Därefter följer en lugn stund då barnen får välja aktiviteter som man kan göra vid borden. Under den lugna stunden kunde barnen rita eller läsa en bok t.ex. De har inga bestämda platser utan sitter där de själva vill. Efter lugna stunden är det samling som en förskollärare håller i. På samlingen tog förskollärarna exempelvis upp vilka som var borta just den dagen, vilken personal som arbetade och de lyssnade på vad barnen hade att berätta. Barnen fick skriva en lapp och berätta om det var något särskilt de ville visa eller berätta för de andra barnen. Lappen satte de upp på tavlan så att förskollärarna såg hur många som ville göra något i samlingen. När jag var där ville två flickor visa en dans för de andra barnen och en pojke visade en StarWars-leksak som han hade tagit med sig hemifrån.

Måndag – onsdag delades barnen in i tre arbetsgrupper med 7-8 barn i varje. En grupp gick till den inkluderade gruppen (se 4.3) och deltog i deras samling och fria lek, en grupp stannade kvar med en av förskollärarna och fick en arbetsuppgift som var lärarinitierad, dvs. att förskolläraren i förväg hade bestämt vad gruppen skulle arbeta med. Den tredje gruppen gick iväg med en förskollärare och gjorde också en lärarinitierad arbetsuppgift. Vid ett tillfälle när jag deltog fick barnen studera saker som låg på en bricka. Förskollärare 1 (se urval) frågade vilka saker som hörde ihop. De saker som hörde ihop började på samma bokstav. Barnen fick ge förslag och förklara hur de tänkte. Under lekens gång såg förskolläraren till att alla barnen förstod och kunde ge förslag. Hon uppmuntrade den som inte förstod och utmanade den som kunde mera att komma på nya lösningar.

Den gruppen som var kvar arbetade vid det tillfälle som jag deltog med förskollärare 2 (se urval). Vid detta tillfälle arbetade de med att skriva sina namn på olika sätt. De gjorde ”fötter” på bokstäverna, dinosauriebokstäver med taggar på och hoppande bokstäver. Alla barnen kunde skriva sitt namn och genom att förskollärare 2 utmanade barnen genom att skriva på olika sätt fick barnen, för dem, ett meningsfullt sätt att träna på. De skrev på ett lekfullt sätt stora och små bokstäver och tränade sin finmotorik. Sina namn har de kunnat skriva länge men nu blev de uppmuntrade och utmanade att utvecklas i sitt skrivande. Flera barn kom på nya stilar. Även de barnen som vanligtvis inte tyckte att det var så roligt att skriva och inte gjorde det så ofta såg att de kunde och att deras sätt att skriva sitt namn utvecklades.

5.1.2 Förskolepedagogik i verksamheten

Utformandet av förskoleklassens dag påminner mycket om dagen på en förskola. Förskoleklassen har ungefär samma struktur som man har under en förmiddag i förskolan. Dagen startar med en stund av lugna aktiviteter och därefter har man samling. Den här delen är lika varje dag (se bilaga). Måndag till onsdag delas barnen in i grupper, som jag har skrivit tidigare. Alla barn får delta en dag var i de olika aktiviteterna. I de olika grupperna kan förskollärarna uppmärksamma alla barnen, ta tillvara deras tankar och möta dem på deras nivå. Innehållet bestäms utifrån vad förskollärarna har observerat att gruppen har för behov just nu. Behovet avgörs genom att förskollärarna tolkar vad som sker i leken, och då kan avgöra vad som kan behöva utvecklas eller om de behöver utmanas ytterligare i sitt skrivarbete.

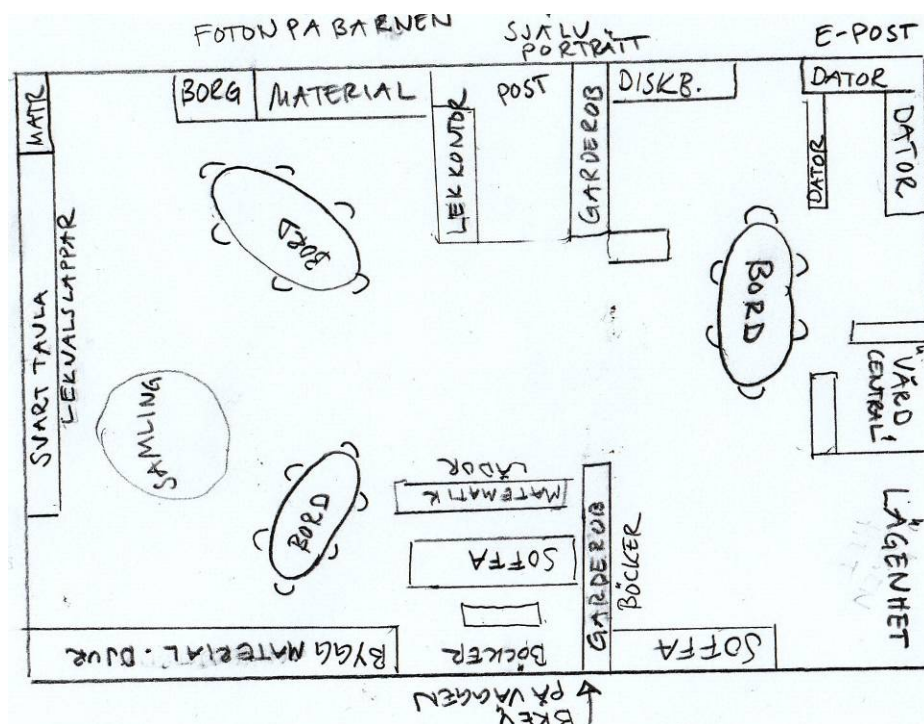
Efter gruppsamlingarna är det fri lek. Då väljer barnen vad de ska göra genom att sätta upp sin namnlapp på en av de aktivitetsskyltar som sitter under den stora skrivtavlan. Barnen kan t.ex. välja att bygga med olika material, leka med tågbanan, leka i hemvrån, rita och skriva e-post. Antalet aktiviteter ökar under förskoleårets gång. Förskollärarna finns tillgängliga för att delta i lek och utmana barnen. De kan t.ex. uppmuntra barnen att använda sig av skrivning i leken genom att göra en saga av bygget de har gjort eller i rolleken skriva i läkarboken på "vårdcentralen". Under den fria leken bryter inte förskollärarna för någon annan aktivitet som att gå ut på rast eller äta frukt. Det sköter barnen själva genom att sätta upp sina lappar på tavlan. De som vill kan gå ut själva en stund på gården, några stycken i taget.

På torsdagar har man samlingar som de andra dagarna samt gymnastik och lekstund i halvklass. Fredagar är utflyktsdag då förskoleklassen t.ex. går till en närlägen skog och leker. Barnen får dels bestämma själva vad de ska leka och har också vuxenstyrda lekar.

Pedagogisk miljö

Rummet som förskoleklassen är placerad i är ett stort rum som är avdelat med hyllor och garderober till två rum, ungefär som två klassrum som sitter ihop. Respektive rum är i sig uppdelat i smårum. I den första delen finns t.ex. datorarbetsplatser för barnen, där de kan skriva sagor och skicka e-post.

Skiss av lokalen

”Rummen” är inredda i olika teman, det finns t.ex. en ”vårdcentral” och en ”lägenhet” där barnen leker olika roller. I ett av ”rummen” finns en soffa där barnen kan läsa och ett bord med stolar där barnen äter sin medhavda frukt. Frukten äter de när de vill under förmiddagen.

Mellan de två stora ”rummen” finns det material, som papper, pennor och matematik material t.ex. kapsyler och kottar som barnen kan räkna. I det inre rummet finns det en stor gammaldags tavla som man skriver med tavelkritor på. Den används flitigt av barnen. De skriver och ritar och sätter upp lappar på den. De kan t.ex. sätta upp en lapp med något som de vill visa för de andra barnen i samlingen. På golvet framför tavlan finns det plats för samling. Alla barn kan sitta i en stor ring, vilket de gör två gånger under en förmiddag.

Vidare finns det två arbetsbord där barnen skriver och ritar. I det ena hörnet finns det en soffa och bokhylla med böcker. Utefter väggen står det material i märkta korgar för skapande och bygglek. Även på motsatta väggen finns det lekmaterial som en riddarborg och konstruktionslek. Det finns också ett ”kontor” där barnen har lekmaterial som skrivmaskin, stämplor och post låda. Kontoret och vårdcentralen byter skepnad om barnens lekar ändrar inriktning. Exempelvis kan vårdcentralen bli en affär eller frisörsalong om det behövs.

På väggarna i hela lokalen sitter barnens alster uppe. Där kan man se exempel på barnens skrivande genom brev, sagor och matematisk problemlösning. De har både skrivit själva för hand och med hjälp av datorn. Det finns fotograferade byggen som barnen har skrivit text till. Det här är en form av dokumentation, barnen ser vad de har gjort och de blir inspirerade av varandras arbete.

5.1.3 Lek

Fyra av veckans dagar innehöll lekstund för barnen under förskoleklassens tid. Den varade i ungefär en timma. Den här tiden, uttryckte förskollärare 1, var den viktigaste tiden i förskoleklassen. Det var här förskollärarna kunde ta tillvara barnens intressen och initiativ.

I leken kunde den vuxne utmana barnen och fånga dem så att de kan utvecklas både kunskapsmässigt och socialt.

I leken tog förskollärarna tillvara barnens intressen genom att göra t.ex. ett tema av den. Förskollärare 1 gör ofta sagor med barnen på lekstunden. En del barn kommer och frågar henne om hon vill hjälpa dem att skriva en

saga på datorn och en del barn får hon uppmuntra att komma igång.

5.1.4 Temaarbete

I skolan har klasserna ibland gemensamma teman som förskoleklassen deltar i. Det har t.ex. handlat om Linné och Astrid Lindgren.

Förskollärare 1 tror inte att barnen alltid lär sig det som var tänkt i dessa teman men att det är bra av andra orsaker som att lära känna varandra på skolan och att kunna samarbeta.

I Förskoleklassen arbetar de mycket med att ta till vara barnens egna intressen och ta tillvara dem som teman. Det är inte alltid alla barn deltar men ofta sprider sig intresset och de andra blir inspirerade. För en del barn kan det handla om arbeten som löper under flera veckor eller bara en dag. Exempel på teman som barnen initierat är: stentutställning, poängpromenad, pysselkurser när ett barn lär de andra barnen ett pyssel. I temat uppmuntras barnen att skriva och göra allt som t.ex. hör till en poängpromenad: frågor, frågeformulär, snitslad bana, pris osv. I detta arbete får

förskollärarna in många olika områden som man arbetar med i förskolan som skriftspråk och matematik. Arbetet blir på ett lekfullt sätt, i leken.

Vissa barn kan vara svårt att inspirera till att börja skriva. Då försöker Förskollärare 1 att hitta något som just det barnet är intresserat av. Temat kan handla om fotboll eller Pokémon beroende på vad barnet vill arbeta med

5.1.5 Skriftspråk

Förskollärare 1 berättar att hon vill "få i gång barnen". Med det menar hon att hon vill få barnen att börja skriva. Hon vill att de ska se en mening med skriftspråket och varför det är bra att kunna läsa och skriva. Förskollärare 1 är noga med att det finns en mening med det barnen skriver. Att det inte bara är en uppgift som fröken vill att barnen ska göra.

Förskollärarna börjar med att skriva sagor på barnens teckningar. Vad barnen har målat och vad de berättar att bilden handlar om. Alla barnens teckningar samlas i en bok som förskollärarna läser i samlingen för att visa att varje barns saga är viktig. Om någon inte vill rita och berätta uppmuntrar Förskollärare 1 genom att försöka hitta något som barnet är intresserad av. Hon menar att alla barn har något specialintresse som går att ta till vara.

Detta sagoberättande utvecklas genom att barnen så småningom får skriva egna berättelser på datorn och rita bilder till. De använder sig av ett ramprogram som heter "Kid pix". I det kan man både rita och skriva och använda sig av färdiga symboler. Att skriva på datorn upplevs av många av barnen som lättare än att forma bokstäver med pennan berättar Förskollärare 1. Barnen lär sig att skicka e-post till kompisar och föräldrar och de skriver meddelanden. De skriver också brev till varandra med penna och papper.

Som jag nämnde tidigare uppmuntras skrivandet i den fria leken genom att till exempel ha ett tidsblock hos frisören, göra biljetter eller skriva handlingslistor till affären. På detta sätt tar man tillvara skrivandet i naturliga situationer, det finns en mening med att skriva som barnen upptäcker. Förskollärare 1 får ofta brev och sagor som barnen har skrivit själva som hon svarar på.

Från början använder barnen bara stora bokstäver, versaler, men efterhand tycker barnen att det är spännande med de små bokstäverna också, gemener. När jag var där tyckte många att det var roligt att skriva och läsa skrivstil! De skrev och läste både riktig text och lekskriven text.

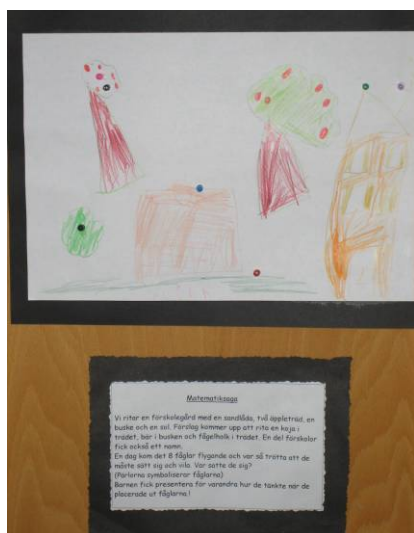
Innehållet i de små grupperna bestäms utifrån gruppens behov. Om förskollärare 1 märker att lusten att skriva sagor bland barnen avtar gör hon något i den lilla gruppen för att få barnen att börja skriva igen. Det kan också vara så att förskollärarna märker, i samlingen eller i leken, att

barnen behöver uppmuntras i något "ämne" och då tar de upp det i den lilla gruppen. Om barnen ska arbeta med affären som tema kan de t.ex. jobba med mynt och sedlar i smågrupperna.

Även i konstruktions- och bygglek uppmuntras barnen att använda skriftspråket. De hittade på sagor om det de byggt och figurer som förskollärarna eller barnen fotograferade med digital kamera. De tog många bilder och i efterhand valde barnen ut de bästa bilderna och skrev texter till dem. De här sagorna satt upp på väggarna så att alla kunde se dem och inspireras.

5.1.6 Matematik

Förskollärarna försökte att prata matematik med barnen och påpekade när de höll på med matematik för att göra de uppmärksamma på det. De tyckte dock att de behövde bli bättre på att berätta för barnen när de sysslade med matematik.

I de små grupperna arbetade de med lärarinitierade situationer. Vid ett tillfälle när jag deltog byggde de trianglar av tändstickor. De ritade av sina konstruktioner på papper och på skrivtavlan för att delge och inspirera varandra. Förskollärare 2 uppmuntrade de att komma vidare och de fick utveckla sina egna tankar. Hon tog tillvara barns erfarenheter och utmanade dem. På väggarna satt det olika problemlösningar som barnen hade gjort samt mönsterarbeten. Barnen arbetade med kortleken och spelade olika spel med den. Ett kortspel innehöll lägesorden

högre och lägre, för att vinna skulle spelaren antingen lägga ett högre eller lägre kort beroende på vad som hade bestämts innan man började spela.

När jag var med i skogen, lekte de en lek tillsammans som innehöll matematik. Alla stod i en ring och en stod i mitten och tänkte på ett tal mellan 1-20. De andra skulle gissa vilket tal det var och den som stod i mitten skulle säga om det man hade gissat var högre, lägre eller rätt.

5.1.7 Samarbete med skolan

Förskoleklassen har ett visst samarbete med skolan berättade Förskollärare 1. Jag såg inget av det samarbetet under mina fältstudier vilket delvis berodde på att jag inte var där när de hade schemalagd aktivitet tillsammans med år 1 (se bilaga 2).

Förskoleklassbarnen har danstillfällen med en särskild danslärare tillsammans med ettorna varje vecka. Från årskurs 4 kommer det elever till förskoleklassen och berättar mattesagor. I slutet av vårterminen hälsar förskoleklassbarnen på i årskurs ett och är med vid några lektioner.

5.2 Formella samtal

Här kommer jag att redogöra för de formella samtal som jag har haft med förskollärarna, grundskolläraren och rektorn.

Grundskolläraren och rektorn har jag enbart träffat under det formella samtalet. Jag har valt att dela in de formella samtalen i olika teman/kategorier som knyter an till mitt syfte. Här kommer jag inte in på samma områden som jag har gjort i observationerna utan redovisar de bitarna som har varit gemensamma områden i de formella samtalen. De formella samtalen är gjorda efter observationerna och är avsedda att komplettera dessa. Vissa delar i samtalen berör samma saker som observationerna och därför är inte alla frågorna (se bilaga 1) redovisade (Stukat 2005).

5.2.1 Vad är förskolepedagogik?

I alla de formella samtalen ställde jag frågan om respondenten kunde beskriva vad förskolepedagogik är eftersom det var förskolepedagogiken som skulle föras in i skolan när förskoleklass infördes för sexåringar.

Förskollärare 1

Vi har mycket att tänka på att fånga upp från förskolan och att de får med sig in i skolan. Så det är som en bro där över.

Förskollärare 1 menar att det är leken som är det viktigaste i förskolepedagogiken som hon använder sig av i förskoleklassen. Den är också den viktigaste inlärningssituationen för barnen. Hon anser också att förskolepedagogiken gör att miljön anpassas runt barnen så att deras situation blir den bästa.

Barnen ska bli intresserade av att fortsätta att lära sig saker så det gäller att förmedla kunskap på ett spännande och meningsfullt sätt. Man använder sig av smågrupper för att hinna lyssna på varje barn och fånga upp deras tankar och funderingar. Det viktigaste i verksamheten är lekstunden då barnen väljer aktivitet. Det är i den leken som förskolläraren kan fånga varje barn och utmana dem och hjälpa de att utvecklas. Eftersom hon vill få varje barn att bli intresserat av att lära sig skriva och läsa tar hon i leken tillvara varje barns intresse, så att barnet ser en mening

med att kunna skriva och läsa.

Det finns en skillnad mellan förskolans pedagogik och förskoleklassens, menar förskollärare 1, trots att det är samma personalkategori som arbetar i de olika verksamheterna.

Vi gör det i skolan lokal och då blir det annorlunda. Och sen är de ju äldre än på förskolan och därför så höjer vi också ribban ... Att man släpper lite försiktigt på det så att man kan höja ribban. Här finns ju till exempel då inga staket runt gården och att vi pratar om det osynliga staketet som vi har och det ansvaret då man måste ta för att vi måste ju kunna lita på dem att de inte går utanför, de får ta ett ansvar. Så det är en miljö som är mycket tuffare för dem, jämfört med förskolan, de har kontakt med skolans hus där det är mellan och hög, de äter i en bamba. Man har lång väg i skolan, de känner en oro för att gå vilse allt det här då så att de får en träning i att klara sig i en tuffare miljö

Förskollärare 1 kan inte se att man använder sig av förskolepedagogik i skolan. Hon anser att lärarna använder sig av traditionell förmedlingspedagogik när de undervisar.

Förskollärare 2

Förskollärare 2 tycker att förskolepedagogik är när man arbetar individuellt. Barnen kan jobba med samma sak men man lägger ribban olika högt. Hon anser att förskolan har ett särskilt förhållningssätt och att verksamheten har en undersökande karaktär. Karaktäristisk lek i förskolan menar förskollärare 2 är rollek där vuxna medvetet deltar eller väljer när de ska gå in i en lek. Hon använder sig av uttrycket coachning, för att stötta barn och tala om när de har gjort bra saker. Hon poängterar att det är viktigt att uppmuntra det positiva.

Jag kommer från förskolan och har jobbat i förskolan i drygt trettio år förutom de åren som jag har varit barnledig och där jag är just nu så kan jag ju se att förskoleklassens arbete ligger väldigt nära vårt arbete i förskolan, det är på samma grunder. Det handlar om att barnen ska ha kul och man ska ha en tanke bakom det man gör.

Förskollärare 2 tycker inte att det är så stor skillnad mellan förskolan och förskoleklassen. Hon menar att förskolepedagogiken finns i förskoleklassen så för henne stämmer verksamheten väl. Den skillnad som hon kan se är att barnen är äldre och att de är en åldershomogen grupp.

Grundskollärare

Grundskolläraren anser att en skillnad mellan förskolan och skolan är att i skolan kräver lärarna mer och att barnen inte får göra lika mycket som de vill, som de får i förskolan. Förskolepedagogik beskriver hon så här:

Det skulle väl vara att vi inte glömmer av allt det här viktiga alltså rim och ramsor, alltså leken att vi leker in saker.

Att det inte får bli för allvarligt, sitta stilla och skriva för mycket, det ska vara det också men så att man inte tappar det där lek och lär, det tycker jag! Det kan finnas en risk faktiskt, sen vet jag inte mycket annat men att man låter dem utvecklas att alla inte måste göra samma, är ju jätteviktigt. Att alla får vara olika och fortsätta vara olika så och uppmuntran och så.

Ett lekfullt arbetssätt tycker hon är viktigt, att man skojar med ord t.ex. hon skulle gärna se att det fanns utrymme för ett mer praktiskt arbetssätt men att hon tyvärr känner sig styrd av läromedel.

När förskoleklassbarnen började i ettan försökte hon att ta över och fortsätta att jobba som de gjorde innan så att barnen skulle känna sig glada och trygga men hon säger också att hon inte har sett så mycket av förskolepedagogiken så hon kan inte säga så mycket om vad förskolepedagogik är.

Rektor

Rektorn tror att den förskolepedagogik som man ville föra in i skolan handlade mycket om att se hela barnet och att det finns ett lärande i allt, även i omsorgen. Hon anser att leken är förskolans grund och att bitar av den också kan finnas i skolan.

Då tror jag om jag tänker tillbaka där så tror jag att det handlade väldigt mycket om förskolans sätt att se hela barnet. Där det finns ett lärande i allting, och även i omsorgen. Det tror jag var den riktigt stora biten, att sen när man kom in i skolan, leken, att det som är förskolans grund att bitar av den skulle kunna finnas där att skolan också skulle kunna ta del av den. Lustfyllt lärande pratar vi ju om det var ju redan där, att kunna leka in saker. Barn som behövde kanske får leka lite mer, kanske kunde komma in i förskoleklassen

I förskolan pratar man om lustfyllt lärande och att leka in saker. När rektorn pratade om leken i förskolan så menar hon fri lek som ändå är planerad, att förskollärarna skapar lekmiljöer som utvecklar barnen och att vuxna kan vara med och styra tillsammans med barnen. Andra lekar kan vara regellekar, ramslek och man kan leka med språk och matematik. Barn kan initiera leken och de vuxna fångar tråden och ser vad de kan göra av leken för att utveckla barns kunskap.

Sammanfattning

Förskollärarna och rektorn menar att förskolepedagogiken ser hela barnet och att det finns ett lärande också i omsorgssituationer och i leken. Det lustfyllda lärandet är centralt i förskolepedagogiken. Att kunna arbeta i smågrupper för att kunna se och höra alla barn är också en stor del av förskolepedagogiken. Grundskolläraren är mer osäker men pratar om ett lekfullt arbetssätt och säger själv att hon inte riktigt vet vad de gör i förskolan.

5.2.2 Pedagogisk miljö

Jag ville ta reda på hur olika lärarna och rektorn tänker om den pedagogiska miljön eftersom den är en viktig del av förskoleverksamheten (Skolverket 2001b).

Förskollärare 1

Förskoleklassen har ett jättestort klassrum som har delats av till två rum. I rummen har de gjort små rum så att det kan bli ostörda lekar så att leken ska kunna utvecklas.

Det är ju ett jättestort klassrum då som vi har delat av på mitten med skåp så att det ska bli som två rum och en liten lägenhet, kontor, små rum i det stora så att det ska bli ostörda lekar i det stora rummet. Nu blir det ombyggnad av skolan och då har vi önskat till då att det ska finnas riktiga små rum i anslutning till och det har man tagit fasta på att vi vill ha, så att man kan. Man behöver alltså stänga dörren. Här är de, det här är en verksamhet där man är från tidiga morgnar till sena kvällen. En del barn är ju här hela dagen, de behöver ha ostört. Alltså det man ska ha en öppen skola, öppen verksamhet men jag tror att man behöver lite ro och enskildhet så att man kan leka färdigt så att säga. Så det har vi försökt att skapa små stationer i rummen.

Barnen har inte varsin arbetsplats vid borden eftersom inte förskollärare 1 tror på idén att alla arbetar samtidigt. Förskollärarna har valt att ha en samlingsring där alla barn får plats och sedan delas barnen i grupper när de ska arbeta mer individuellt så att förskollärarna kan uppmärksamma

och fånga varje barn.

Förskollärare 2

Förskollärare 2 arbetar i samma lokaler som förskollärare 1. Hon anser att den pedagogiska miljön för förskoleklassbarnen är bättre på förskolan än i skolan.

..... lite grann för då hamnar man i skolrutiner och det är inte skolrutiner förskoleklassen ska ha, det är som att skolan har gått ett steg ner, alltså i ålder och barnen är tvingade att bli vuxna tidigare

Grundskollärare

Grundskollärarens klass har ett klassrum. Det är ett traditionellt klassrum där barnen har var sin arbetsplats. Grundskolläraren har sitt skrivbord och det finns en stor skrivtavla. Det finns inga små rum i rummet men grundskolläraren hade gärna sett att de kunde arbeta mer med verkstäder av olika slag t.ex. affär.

Intervjuare: jag tänkte på lokalen här, det är detta rummet ni har eller har ni flera grupperum eller?

Grundskolläraren: nej, vi har grupper, vi använder vi sitter och vi fördelar ut, men när vi jobbar med bokstäver så har vi alltid halvklass, så nu jobbar vi, just nu är det inte mer än två eller tre pass i veckan med bokstäverna

Hon har halvklass med gruppen vissa pass i veckan då en fritidspedagog har den andra halvan. Dessa pass sätter hon stort värde på och skulle gärna ha fler.

Sammanfattning

Alla lärarna ser positivt på att arbeta i mindre grupper och att kunna ha fler rum där lek kan pågå. Grundskolläraren var mer inriktad på verkstäder och experiment när vi talade om lekmiljöer.

5.2.3 Verksamhetens uppläggning

Jag bad respondenterna att beskriva sin verksamhet för att förstå hur de tänker om sitt innehåll och arbetssätt.

Förskollärare 1

Förskollärare 1 ser sin verksamhet som en brygga mellan förskolan och skolan. Det är en stor och viktig uppgift. Förskoleklassåret är kort och intensivt, barn från olika grupper ska bli till en grupp och bli en "bra grupp" tillsammans. Det viktigaste som barnen ska få med sig från förskoleklassen anser förskollärare 1 är att barnen ska ha lusten att lära, att de känner att det ska bli kul och att de kommer in i skolan med "rak rygg" från förskoleklassen.

Det är leken, leken är den viktigaste inläringssituationen. Och att vi vuxna ska vara med och skapa situationer för inläring i leken. Sen ska man också ge tillfällen och förmedla kunskap så att de blir sugna på att fortsätta att lära.

Förskoleklassen arbetar i smågrupper för att kunna lyssna på varje barn, höra deras upplevelser och vad de funderar på. Förskollärare 1 anser inte att det är viktigt att alla barn gör allting samtidigt utan att man tar tillvara barnens funderingar när de kommer. För att inte missa något barn så för hon anteckningar och de arbetar aktivt med IUP så att de vet vad varje barn behöver utveckla.

Man får få lite skinn på näsan, det är inte lätt men man får prata sig varm om

verksamheten, ni får lita på oss, vad vi säger, vi är med i skolan, förskollärarna är med i skolan för att värna om sexåringarna då, annars kunde grundskollärarna ta dem direkt, då behöver inte vi jobba i skolan då behövs inte vi.

Hon menar att när man arbetar i skolan, som förskollärare, är det lätt att "ätas upp" av skolans tankegångar. Det vore enklast för alla om förskollärarna skulle göra som grundskollärarna gör, menar förskollärare 1, men det passar inte förskoleklassens verksamhet anser hon. Förmedlingspedagogik, när läraren berättar fakta för barnen tror inte förskollärare 1 ger så bra resultat som att ha barnen indelade i smågrupper.

Förskollärare 2

Förskollärare 2 anser att förskoleklassens arbetssätt ligger väldigt nära förskolans arbetssätt. Man bygger sitt arbete på samma grunder. Det handlar om att man har en tanke med det man gör och att barnen ska ha roligt. Barnen ska lära sig varför det är bra att lära sig läsa och skriva, det ska ha en mening för dem. De vuxna poängterar för barnen när de känner igen ett namn att de faktiskt läser.

Det handlar inte om att lära barn att läsa och skriva utan det handlar om att hitta, att barnen kan hitta varför de behöver lära sig varför det är kul att skriva varför det är kul att läsa. Vilken nytta har man av det? Det är ju mycket, jag ser att barnen lär sig ordbilder, vi pratar aldrig ordbilder vi pratar om att de läser och vi pratar inte om att de känner igen namn, utan du kunde läsa Jessicas namn. Poängterar det hela tiden att kunna läsa och det är ju så jag har jobbat i förskolan också...

Uppmuntran är en viktig del av verksamheten anser förskollärare 2. Om man som förskollärare uppmuntrar och ställer frågor till barnen lär de sig mycket genom att man har det förhållningssättet.

Grundskollärare

Grundskolläraren tycker att det är stor skillnad på att gå i förskoleklass jämfört med att gå i skolan. I skolan är dagen mer inrutad så i början av året får barnen leka mycket under en övergångsperiod.

Under det första året går grundskolläraren igenom alfabetets alla bokstäver. Barnen arbetar med samma 7 moment till varje bokstav. Alla barn gör samma uppgifter i sin egen takt oavsett utifrån vad de har för förkunskaper.

... nu har vi ju gjort 22 stycken och det är roligt och man gör ju det roligt det finns så mycket och på varje bokstav så har vi ett djur som vi läser lite extra om och sjunger verser om och har liksom intressant för det liksom de vill lära sig, de är i skolan för de vill lära sig läsa och skriva och då kan de ju olika mycket men allihopa får jobba helt i sin takt. Vi har ett arbetsschema där vi gör samma moment, sju olika, på varje bokstav.

Grundskolläraren använder sig av den läsläran som hon lärde sig i sin utbildning på 1970 talet. Hon har också tagit till sig andra teorier om läsinläring genom åren som LTG, läsning på talets grund.

Rektor

På skolan har rektorn ansvar för två enheter med en förskoleklass i varje. I de två olika förskoleklasserna arbetar förskollärarna ganska olika. Här beskriver rektorn först den förskoleklass som jag har observerat:

När jag kom kunde jag känna: är det för mycket skola? Lite orolig kan jag vara för det

fortfarande men jag känner att det på barnens villkor. Vad de (barnen) frågar efter får de svar på och på det sättet skjutsas de vidare av varandra också. De skriver små meddelanden och de vill själva, de sitter inte i bänkar på något sätt. På den andra förskoleklassen tror jag att man kanske leker än mer. Det är min tolkning, man jobbar inte med läs och skriv på det sättet.

Rektorn har inte tolkat att förskollärarna arbetar med läsning och skrivning på samma sätt i de båda förskoleklasserna. Båda förskoleklasserna har mycket lek men olika sätt att tänka och rektorn anser inte att de är ”skolifierade” på något sätt.

Sammanfattning

Förskollärare 1 poängterar att det är viktigt att arbeta med barnen i små grupper för att kunna uppmärksamma alla barn och att leken är den viktigaste inlärningssituationen. Förskollärarna måste försvara sin verksamhet gentemot skolan för att inte bli en del av den.

Förskollärare 2 tycker inte att det är någon större skillnad mellan förskolans arbete och förskoleklassens vilket hon ser som positivt. Grunden för arbetet bygger på samma läroplan.

Grundskolläraren tycker att det är stor skillnad mellan förskoleklassen och skolan. I skolan är det mycket mer styrt även om barnen kan arbeta individuellt med olika uppgifter.

Rektorn anser att förskollärarna arbetar väldigt olika i de två förskoleklasserna som hon har i sin enhet. Grunden är för båda grupperna är leken och de är inte ”skolifierade”.

5.2.4 Möjligheter och begränsningar för sexåringarna

Med denna fråga ville jag ta reda på vad de olika lärarkategorierna kan se vad som har varit bra respektive dåligt med införandet av förskoleklasser.

Förskollärare 1

Förskollärare 1 tror att barnen vinner på att gå i förskoleklass som sexåringar genom att de får vara i skolan utifrån förskolans tankegångar. Förskollärarna deltar med barnen på ett annat sätt än vad lärarna är i skolan, vilket hon tror är bra det första året i skolan.

ja jag tror att de behöver ha den, förskolans gång, tankar bland de vuxna, sen är det väl många då som tycker att börjar de nu i förskoleklass så börjar de ju i skolan. In i skolans lokal... Jag tror att de behöver detta året för att komma in på ett mjukt sätt.

Nackdelar som förskollärare 1 ser är att de inte är så fria i skolans lokaler som i en förskola. De kan inte snickra som de vill, inte sjunga för högt och de har inget målrum eller verkstad som de kan ha i en förskola. Förskoleklassen måste ta mer hänsyn för att inte störa. Lokalerna ser hon som den största nackdelen. Det är viktigt att sexåringarna är i skolan men hon hade önskat bättre lokaler som var mer anpassade efter sexåringarnas behov. De har försökt att skapa rum i rummet i det stora klassrum där förskoleklassen håller till.

Förskollärare 2

Förskollärare 2 anser att sexåringarna vinner på att de är en åldershomogen grupp. Det är de oftast inte i förskolan men det är en fördel då de kan anpassa verksamheten efter barnens åldersmässiga behov. Hon är dock inte säker på att skolans lokaler är den bästa platsen för förskoleklassen.

Sen kan jag se att i en förskoleklass så vinner barnen på att det är sexåringar alltihopa och det är en förträning för skolan att man kommer in lite i skolan. Sen att det ligger under

skolans tak är jag inte säker på att det är bästa platsen.

Hon tycker att det är för lätt att hamna i skolrutiner i förskoleklassen när de är i skolans lokaler. Det hade varit bättre att förskoleklassen fick vara kvar i förskolans lokaler. Att de skulle missa att lära känna skolans miljö tror hon inte är någon större fara eftersom de ska gå i skolan i nio år till och hon tror att barnen är mer mogna för skolans miljö som 7 åringar. Gruppen kan formas även i förskolans lokaler och komma till skolan som en färdig första klass.

Grundskollärare

Grundskolläraren tycker att förskoleklassen innebär en stor fördel. Hon anser att övergången mellan förskola och skola nu fungerar mycket bättre. Nu är barnen vana vid skolans miljö och regler när de börjar i ettan och de kommer som en grupp. Tidigare låg arbetet med att forma gruppen i årskurs 1, men nu påbörjas det i förskoleklassen vilket underlättar för grundskolläraren.

Annars tycker jag att det är en jättebra form för de kommer in på ett naturligt sätt för som de arbetar här då så att först så kanske man inte är så mycket med andra för man behöver ha en grupp och så de ska känna sig hemma i den lilla gruppen först och sen så som vi nu gör att de är med mer och mer och så att de inte behöver vara oroliga. Jag tycker att det är jätte bra, verkligen. Förr hade vi ju övergången på ett helt annat sätt, hälsa på och vara med på lektioner mycket och så. Nu är de ju inne och en stund tre åt gången när vi jobbar med svenska.

Det hon ser som en nackdel är att förskolläraren inte har barnen längre än ett år och hon hoppas på en bättre organisation för det. Det förutsätter dock att sexåringarna får samma förutsättningar som de andra eleverna med svenska 2 och skolhälsovård.

Rektor

Jag ställde inte denna fråga till rektor för att då den inte kändes relevant vid tillfället för det formella samtalet.

Sammanfattning

Det gemensamma är att barnen får en chans att bli en grupp innan de börjar i skolan. De lär sig skolans rutiner och grundskolläraren tycker att hennes arbete har underlättats vid skolstarten. Förskollärarna tycker att det är synd att de bara har barnen i ett år. Förskollärare 2 anser inte att skolan är den bästa platsen för förskoleklassen utan tycker att de hade kunnat vara kvar i förskolans lokaler.

5.2.5 Samarbete mellan förskoleklass och skola

Jag ville ta reda på hur respondenterna ser på samarbete och om de skulle vilja utveckla samarbetet mera.

Förskollärare 1

Det samarbete som finns nu mellan förskoleklassen och skolan är att de har danslektioner tillsammans med barnen i skolår 1. Förskoleklassbarnen går också på studiebesök i ettan under våren. Då är de med på en svenskalektion och får sitta vid en arbetsplats och arbeta med något som de har tagit med sig. Det kommer in elever från årskurs 4 och berättar mattesagor, som de har hittat på, för sexåringarna. Ibland kommer de äldre barnen spontant in för att visa någon ramsa som de har gjort på skolgården som barnen vill lära sig. Arbetslaget har ibland gemensamma teman där förskoleklassen ingår. På höstterminen vill de helst jobba för sig själva

men deltar på vårterminen. Under temat står oftast grundskollärarna för undervisningen som ofta blir på ett förmedlande sätt. Förskollärare 1 tror att det är bra att förskoleklassbarnen ingår i dessa teman för den sociala träningen och att en del lär sig något. Men hon tror att barnen lär sig mer när de har sina egna initierade teman då intresset kommer från barnen själva.

Det idealiska för mig i en förskoleklass med viss struktur då, för barn behöver struktur, men att man i en förskoleklass är en grundskollärare och en förskollärare och jobbar med 20 -25 barn där. Och sen börjar man ettan med samma lärare i 1 - 2- 3. Att man där liksom, vi är ju två förskollärare nu. Två förskollärare är ju jätte bra men man kunde gott vara en grundskollärare också så att man sprider sina tankar och arbetssätt.

Med olika personalkategorier skulle förskolans arbetssätt spridas menar förskollärare 1. Det som förskollärare 1 anser vara det viktigaste som ska följa med från förskoleklassen till skolan, är lusten att lära. Lusten att lära anser hon tas tillvara genom att "se barnens" intressen. Då blir barnen motiverade.

Förskollärare 2

Förskollärare 2 beskriver samma samarbete som förskollärare 1. Hon tror också att graden av samarbete påverkas av intresset från grundskollärarna. Läraren i årskurs 4 har visat ett stort intresse och då blir det ett bra samarbete.

Jag tror att rektorn kan vara med och forma och kräva att det ska finnas ett samarbete.

Förskollärare 2 tror också att en eventuell lagstiftning om samarbete skulle kunna hjälpa till att få igång samarbetet. Hon har varit med och tagit fram lokala arbetsplaner i matematik. Då sitter olika lärarkategorier i arbetsgrupper där de som arbetar har barn mellan 1-16 år. Det ser hon som en god början till samarbete.

I förskoleklassen är de alltid minst två vuxna vilket gör det lättare att dela upp barnen i grupper och det ser förskollärare 2 som en skillnad i förhållande till grundskolan där läraren ofta är ensam med klassen och då kan det vara svårt att förändra sitt arbetssätt.

Grundskollärare

Grundskolläraren beskriver samarbetet med förskoleklassen genom att de har teman ihop. Det här läsåret hade de velat ha mer temaarbete ihop men det fungerade inte schema mässigt. Temat välj av de vuxna beroende på hur många vuxna de kan vara och hur stora grupperna är. De väljer ett tema som lärarna kan göra mycket av, t. ex tema vatten. Just nu tycker hon att arbetslaget är för stort för att kunna genomföra ett stort tema men hoppas att möjligheten att arbeta med ett gemensamt tema kommer igen. Förskoleklassen och årskurs 1 har dans ihop och de har haft kortare tema ihop, t.ex. påsktema.

Ja det skulle nog vara ett samarbete med dem, ja det tror jag mer samarbete och samverkan så att vi kan använda oss av båda, (arbetssätt, författarens anmärkning) det tror jag och planering behövs det också då, det gör det ju.

Grundskolläraren hade gärna sett mera samarbete t.ex. F-1 klasser. Då hade förskollärarna fått ha sin grupp längre vilket Grundskolläraren ser som en fördel. Hon ser det som en fördel att ha barnen i tre år. Hon känner barnen väl och kan bygga vidare på deras kunskaper.

Rektor

Rektorn anser inte att samarbetet mellan förskoleklassen och skolan är så utvecklat som det skulle kunna vara. Hon har planer för ett ökat samarbete men vill inte offentliggöra det förrän de

som är berörda vet om det.

Hon förutsätter att pedagogerna vill ha ett ökat samarbete och hoppas att de kan arbeta mer tematisk tillsammans.

Vad jag har med mig nu som jag känner är en av mina stora arbetsuppgifter är att bygga bron, jag kommer från förskolan nu närmast, att bygga bron mellan förskolan och skolan och det gör vi ju via förskoleklassen, och där har vi ju startat ett arbete.

Rektorn ser det som sin roll att driva på samarbetet, det måste dock förankras hos lärarna först. Samarbete tar tid och kan bli en stressfaktor.

Sammanfattning

Jag uppfattade det som att alla såg det nuvarande samarbetet på liknande sätt. Grundskolläraren har emellertid ett lite annat sätt att se på temaarbete. Hon tycks inte vara medveten om förskollärarnas sätt att ta tillvara varje barns intresse och göra det till ett tema som kan gälla bara det barnet eller alla. Det finns också en svårighet att arbeta så i årskurs 1 där grundskolläraren ofta är ensam lärare. Det finns en önskan hos alla respondenter att utöka samarbetet. Rektorn ser sin roll som pådrivande och initiativtagande i detta arbete.

5.2.6 Diskussioner om verksamhetens utveckling

Här ville jag lyfta fram på vilket sätt de olika lärarkategorierna aktivt arbetar med att diskutera hur verksamheten kan utvecklas.

Förskollärare 1

Förskollärare 1 berättar att de varje år diskuterar att de behöver ha mer samarbete mellan förskoleklassen och skolan. Hon tycker dock att de borde diskutera mera vad som skulle bidra till att utveckla barnen.

Skolan arbetar med fyra utvecklingsområden och hon anser att det borde de diskutera mer, hur de kan arbeta med detta tillsammans.

Förskollärare 2

Förskollärare 2 har suttit med i två arbetsgrupper som har diskuterat gemensamma matematikplaner, 1-16 år.

alltså jag har ju suttit i den matte gruppen som har gjort den handlingsplanen för matematik som är från 0-17 års perspektiv så i den finns även förskolan med. Och där står kriterierna och målen med matematik. Tanken är att all personal, alla lärare som jobbar runt barnen ska veta målen i 9an. Sen är det inte sagt att jag kan den matten men jag ska ju veta vad vi jobbar mot.

Hon ser det som en fördel att få vara med och diskutera fram sådant material.

Grundskollärare

Grundskolläraren tycker inte att de hinner prata tillräckligt mycket om arbetssätt och lärande som de borde för att kunna utveckla samarbetet. Hon skulle önska att alla kunde vara med på studiedagar när det kan finnas tid till diskussioner men det är inte alltid som förskollärarna är med eftersom inte deras verksamhet har stängt då. En förutsättning för att få igång samarbetet vore att förskollärarna i förskoleklassen hade lika många studiedagar som grundskollärarna.

Rektor

Rektorn skulle vilja att arbetslagsmötena skulle kunna innehålla mer pedagogiska diskussioner. Hon anser att man har samma mål med barnen i förskola, förskoleklass och skola och att det måste märkas.

Sammanfattning

Ingen av respondenterna var nöjda med hur de diskuterar samarbete och utveckling av verksamheten. Alla ser positivt på mer sådana diskussioner som kan utveckla barnen och verksamheten.

6 Diskussion och slutsatser

I denna avslutande del kommer jag att redogöra för samt diskutera de slutsatser som framkommit i denna undersökning. Jag kommer att återknyta resultatdelen till mitt problemområde och syfte. Jag tycker att det finns vissa brister i min undersökning, pga. arbetets omfattning, när det gäller antalet dagar som jag har gjort fältstudier. Jag hade velat göra fältstudier under en längre tid, kanske under ett helt läsår för att se processen i förskoleklassens verksamhet. Det hade också varit intressant att arbeta vidare med att undersöka fritidshemsdelen och grundskolan och vad föräldrar och barn har för förväntningar på förskoleklassen. I slutet ger jag några förslag på vidare forskning.

Jag valde etnografen som undersökningsmetod där man arbetar med deltagande observationer och fältanteckningar. De deltagande observationerna gav också möjlighet till många informella samtal med förskollärarna som har varit mycket givande. Anledningen till att jag valde att göra en undersökning av förskoleklassen var att jag själv arbetar i förskoleklass och inte har känt mig tillfreds med mitt arbete. Jag ville ta reda på bakgrunden till förskoleklassens införande och vad som verkligen var meningen med förskoleklassen. I min litteraturgenomgång fann jag delar som jag inte hade varit medveten om tidigare. Exempelvis har, vikten av att ta del av förskolans och skolans verksamheter, för att se förskoleklassen i ett 1-16 års perspektiv blivit tydlig för mig. Det som har varit mest lärorikt är att jag tagit del av en förskoleklass innehåll och arbetssätt där man värnar förskolepedagogiken. Det kan jag ha nytta av i mitt fortsatta yrkesliv och förhoppningsvis hjälper det någon annan förvirrad förskollärare i förskoleklassen!

För att veta vad avsikten med förskoleklass var har jag inlett min undersökning med att beskriva det. Jag har också genom styrdokument och forskning om förskoleklassen beskrivit innehåll och arbetssätt som kan finnas i förskoleklassen. Syftet med denna undersökning var också att ta reda på hur man använder sig av förskolepedagogik i sitt innehåll och arbetssätt i en förskoleklass

Intentionen med införandet av förskoleklassen, som en egen skolform, i skolan var att få in förskolepedagogiken i skolan. Skolan och förskolan skulle arbeta utifrån samma mål och förskolans arbets- och förhållningssätt skulle föras in i skolan. Införandet var en pedagogisk fråga för att utveckla verksamheten (Skolverket 2001a). Eleverna skulle vinna på att man hade ett gemensamt förhållningssätt i förskola och skola (Kärby 2000).

Den förskoleklass som jag har undersökt har ett begränsat samarbete med skolan och därmed har intentionen med införandet av förskoleklassen inte kommit till stånd. Det finns en önskan om ett ökat samarbete, både från grundskolläraren, förskollärarna och rektorn, men de har inte kommit fram till ett fungerande samarbete ännu. Karlsson m.fl. (2006) menar att förskolepedagogiken

skulle förändra skolan genom sin barncentrerade verksamhet och att de har en lång tradition av att arbeta i lärarlag. Det här har inte skett på den skola som jag har undersökt. Förskolepedagogiken är väl bevarad i förskoleklassen men den tycks inte ha förändrat skolan.

Skolverket (2001b) skriver i sin utvärdering att utvecklingsarbete tar tid. Det har nu gått tio år sedan förskoleklassen infördes och fortfarande har inte alla skolor hittat ett bra samarbete. Det här var även något som Skolverket (2001b) uppmärksammade i sin utvärdering. De såg att skolor som hade lyckats bra med integreringen hade rektorer som drev utvecklingsarbetet framåt. Det skapade möjligheter för de olika yrkeskategorierna att planera tillsammans. Kompetensutveckling var också en del i att hitta bra former för samarbete enligt skolverket (2001b). I mina samtal med de olika lärarna framkom det att kompetensutveckling inom området samverkan mellan förskoleklass och skola var något som inte fanns. Det framkom också att det fanns önskemål om att rektorn skulle driva på samarbetsarbetet mer. En av förskollärarna tyckte till och med att man kunde lagstifta om samarbete mellan förskoleklass och skola.

Läroplanerna (Utbildningsdepartementet 1998 a, b) bygger på att det ska finnas en kontinuitet i det livslånga lärandet. Det innebär att lärarna i förskolans och skolans praktiker behöver ha kunskap om varandras verksamheter och mål. Grundskollärarna behöver veta vad barnen gör i förskolan 1- 5 år och i förskoleklassen för att sedan kunna bygga sitt arbete på det. Grundskolläraren som intervjuats här ansåg inte att hon visste så mycket om förskolans verksamhet. Den bristen bör uppmärksammas. Dels måste grundskollärarna själva ta del av förskolans läroplan och förskollärarna måste få möjlighet att berätta om sin verksamhet så att de två skilda traditionerna kan mötas och förenas till ett gemensamt förhållningssätt (Dahlberg, Lenz Taguchi 1994).

Intentionen med införandet av förskoleklassen var inte att det skulle bli ett tionde skolår. Det menar Karlsson m.fl. (2006) emellertid att det har blivit. De menar att det har skett en "skolifiering" av förskoleklassen. En av förskollärarna i min undersökning påtalade just detta. Hon menade att lärarna i förskoleklassen måste värna om sexåringarna och verksamheten i förskoleklassen så att de inte "äts" upp av skolan. Det krävs då att förskollärarna är uppbackade av rektorn, för att förskollärarna är en personalminoritet i skolan. (Skolverket 2001).

I Karlssons m.fl. (2006) undersökningar uttryckte förskollärare att de varit oroliga för vad förskoleklassen skulle innebära för sexåringarna. I efterhand ansåg de att förskoleklassen hade blivit en bra verksamhet utifrån sexåringarnas behov. Den förskoleklass som ingick i min undersökning har utformat en verksamhet utifrån sexåringarnas behov. De har tagit tillvara förskolepedagogiken som har sin grund i förskolans läroplan (Utbildningsdepartementet 1998 a). Jag kunde se tydliga drag i deras verksamhet som liknade förskolans verksamhet. De värnade om leken och ansåg att barns lärande till stor del skedde i leken som förefaller ligga i linje med förskoleklassens ursprungliga idéer (Asplund Carlsson, Pramling Samuelsson 2003).

Grundskolläraren uttryckte att hon tyckte att det var synd att förskoleklassen inte får delta i alla skolans delar. Barnen i förskoleklassen får t.ex. inte svenska 2 undervisning och förskollärarna har inte samma antal planeringsdagar som lärarna har. Fast (2007) har i sin undersökning uppmärksammat att förskoleklassen ofta blir klämd mellan de olika verksamheterna. Min erfarenhet är att det sker på grund av att i förskoleklassen har barnen inte skolplikt. Däremot måste kommunen erbjuda plats till alla sexåringar. Om förskoleklassen ska få samma rättigheter som skolan har krävs det att den blir obligatorisk anser jag.

Myndigheten för skolutveckling kom 2006 ut med två skrifter som beskriver förskoleklassen. Det är främst ett informationsmaterial för föräldrar men även för verksamma i förskola och skola. Det är dock anmärkningsvärt att ett sådant material kommer ut så långt efter införandet av förskoleklassen. Min uppfattning är att det hade underlättat införandet om de olika personalkategorierna i skola och förskola hade kunnat ta del av ett sådant material från början. Det hade varit ett bra underlag att använda i kompetensutveckling. Myndigheten för skolutveckling (2006) menar att förskoleklassen ska vara som en bro mellan förskolan och skolan. Det är precis så som förskollärare 1 vill karaktärisera sin verksamhet. Hon anser att det är ett mycket viktigt år. Gruppen ska fungera bra tillsammans inför skolstarten och hon vill få barnen att bli intresserade av att lära sig mer. Även grundskolläraren i min undersökning anser att förskoleklassåret har medfört många fördelar inför skolstarten. Barngruppen som kommer till henne är mer färdig och grundskolläraren behöver inte ägna så mycket tid till de dagliga rutinerna vilka barnen redan kan.

Historiskt har förskolan en lång tradition, enligt Johansson (1994), av att arbeta med tema. Det som jag har kunnat identifiera i förskoleklassen som kan härledas till traditionen är just temaarbetet. I förskoleklassen som jag undersökte, arbetade förskollärarna med att tematisera barnens intressen men det var sällan eller aldrig som förskollärarna själva tog initiativ till ett tema. Det var förskollärarnas övertygelse att temat skulle komma från barnen själva. De fångade barnens intressen och utmanade dem att lära sig mera genom att hjälpa barnet att ta reda på mera eller att barnet fick delge de andra barnen sina kunskaper. Historiskt sett har samlingsringen och uteleken också funnits i förskolan länge skriver Johansson (1994). De här delarna finns också kvar i förskoleklassen som jag har undersökt.

Grundskolläraren i min undersökning sade att hon gärna tog tillvara barnens intressen och tankar men att hon var styrd av timplanen. Hon kunde tillgodose barnens intressen till en viss grad men sedan hänvisade hon barnen till att de skulle läsa mer om just det som de var intresserade av vid ett annat tillfälle. Kärrby (2002) menar att temaarbete blandar olika ämnen så att det blir meningsfullt för barnen. Det är ett ämnesintegrerat arbetssätt och skulle också kunna vara användbart i skolan. Barns delaktighet, skriver Pramling Samuelsson och Sheridan (1999), utvecklar deras kunskaper. Om temat genomsyrar verksamheten blir det en helhetssyn på omvärlden som barn kan förstå bättre än lösryckta delar i olika ämnen utan mening för barnet. Grundskolläraren i min undersökning hade inte samma syn på temaarbete som förskollärarna. För henne var temaarbete initierat av lärarna men de arbetade ämnesöverskridande. För förskollärarna var det viktigt att det var barnen som tog initiativet till temat.

Förskoleklassens arbete med skriftspråk och matematik utgick alltid från barnens behov och deras vardag (Ahlberg 2000). Skolans traditionella sätt att ge instruktioner och fråga – svar metodik främjar inte yngre barns utveckling utan kan snarare hämma den (Ahlberg 2000). Förskollärare 1 trodde inte att det traditionella arbetssättet utvecklade barnen. Hon ansåg att barnen utvecklades mycket mer när de fick möjlighet att lära i den fria leken. I förskoleklassen fanns det hela tiden en mening för barnen med det de skrev. Fast (2007) beskrev att förskollärarna i förskoleklassen fångade upp barnens nyfikenhet för skriftspråk och utgick från vad de hade med sig i ”ryggsäcken”, alltså vad de hade för förkunskaper och intressen.

Gustafsson och Mellgren (2005) menar att barns skriftspråksinläring påbörjas i förskolan. Redan tidigt i livet möter barn skriftspråk och ”läser” olika symboler och ord som de ofta stöter på. I förskoleklassen som jag undersökte har de ingen färdig plan för hur de arbetar med

skriftspråksinläring. Men året börjar alltid med att förskollärarna läser mycket sagor vilket sedan övergår till att barnen uppmuntras att göra egna sagor. Förskollärare 1 säger att hon vill att barnen ska bli intresserade av skriftspråket på olika sätt och att de förstår meningen med det. För att nå alla barn använder hon sig av deras egna erfarenheter och intressen. Skriftspråket integreras i barnens lekar och får därmed en mening för barnen (Eriksen Hagtvet 2004).

Ett gemensamt synsätt på barns skriftspråksinläring, mellan förskoleklass och skola skulle gagna barnens utveckling menar Gustafsson och Mellgren (2005). Om man hade ett gemensamt synsätt på den skolan som jag har undersökt skulle grundskolläraren kunna ta vid där förskoleklassen har börjat. I så fall skulle inte barnen behöva gå igenom alfabetet bokstav för bokstav eftersom de redan kan de flesta bokstäverna när de börjar i skolår ett. Ett möjligt arbetssätt hade kanske varit att fortsätta stimulera deras eget skrivande som bygger på barnens eget intresse och erfarenhet (Eriksen Hagtvet 2004; Fast 2007).

Den pedagogiska miljön i förskoleklassen var genomtänkt för att stimulera barns lärande i leken. Det fanns möjlighet för barnen att utvecklas och lära sig mera. Förskollärarna arbetade med att utmana barnen i leken och skapa miljöer för lärande. Skolverket påpekar i sin utredning (2001) att den pedagogiska miljön har en avgörande roll för vad barn väljer för aktiviteter när de själva får välja. Om inte en miljö och material stimulerar t. ex skriftspråksinläringen går barnen miste om en viktig del i verksamheten. De såg i sin utredning att de förskoleklasser som hade en miljö som stimulerade skriftspråksinläringen kom längre i sin utveckling än de som bara arbetade med skriftspråksinläring under bestämda tider och former och inte uppmuntrade barnen i den fria leken. Grundskolläraren uttryckte att hon skulle vilja göra mer av den pedagogiska miljön. Hon ville t.ex. arbeta mer med olika verkstäder men såg begränsningar i det eftersom hon oftast är ensam i barngruppen.

Slutsatsen i min undersökning är att förskollärarna i förskoleklassen tar tillvara förskolepedagogiken i sin verksamhet och använder sig av den. Jag har i mina observationer och formella och informella samtal sett de förskolepedagogiska områdena som jag har tagit upp i litteraturgenomgången. I det avseendet uppfylls intentionen med införandet av förskoleklassverksamhet i skolan. Däremot har man inte kommit så långt med samarbetet mellan förskoleklassen och skolan. På skolan som jag har undersökt är inte samarbetet så omfattande att förskolepedagogiken kan påverka skolans pedagogik. Det finns dock en vilja hos lärarna i förskoleklassen och hos grundskolläraren såväl som hos rektorn att utveckla samarbetet. Förskollärare 1 ansåg att det bästa sättet vore att blanda yrkeskategorier. En förskollärare och en grundskollärare i förskoleklassen ansåg hon vara en bra kombination för att kunna sprida förskolans pedagogik. Rektorn ville att arbetslagen skulle utveckla sitt samarbete mer men hon trodde inte att verksamheten var redo för att arbeta i åldersblandade grupper. Tanken att en förskollärare och en grundskollärare arbetar i en förskoleklass tror jag skulle vara en mycket bra idé. De skulle sedan kunna följa klassen till år ett vilket jag verkligen tror skulle kunna utveckla både förskoleklassen och skolan.

7 Förslag till vidare forskning

Omfånget på uppsatsen och tiden jag har haft har begränsat antalet fältstudier och informella och formella samtal. I efterhand inser jag att det hade varit intressant att göra fältstudier i förskoleklassen under en längre period. Då hade jag kunnat se mer av processerna kring deras

innehåll och arbetssätt.

Det hade också varit intressant att undersöka skolor där har funnit ett fungerande samarbete mellan förskoleklassen, skolan och fritidshemmet utifrån vad intentionen med införandet av förskoleklassen var.

Jag hade också tyckt att det varit spännande att fråga föräldrar om deras förväntningar på vad förskoleklassåret ska innehålla.

8 Avslutning

För min egen del har det varit en mycket givande resa att arbeta med denna undersökning. Jag har lärt mig mycket både genom den litteratur som jag har tagit del av och av observationer, informella och formella samtal. Jag har själv erfarenhet av att arbeta i förskoleklass men har tyckt att det har varit svårt att hitta ett arbetssätt i förskoleklassen som verkligen värnar om förskolepedagogiken. Det tycker jag att jag har sett ett bra exempel på nu! Jag har också blivit mer intresserad av barns skriftspråksinlärning under arbetets gång vilket jag hoppas kunna utveckla mer. När det gäller samarbetet mellan förskoleklass och skola får jag förmodligen fortsätta fundera på en bra samarbetsform och hoppas att jag finner den i framtiden!

Referenser

- Ahlberg, A. Nämnaren Tema. (2000). *Matematik från början. Att se utvecklingsmöjligheter i barns lärande*. Kungälv: Grafikerna Livréna.
- Bliding, M (2004). *Inneslutandets och uteslutandets praktik: en studie av barns relationsarbete i skolan*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis 214.
- Dahlberg, G. Lenz Taguchi, H. (1994). *Förskola och skola – om två skilda traditioner och visionen om en mötesplats*. Stockholm: HLS Förlag.
- Eriksen Hagtvét, B. (2004). *Språkstimulering. Del 1: Tal och skrift i förskoleåldern*. Stockholm: Bokförlaget Natur och kultur.
- Fast, C. (2007). *Sju barn lär sig läsa och skriva. Familjeliv och populärkultur i möte med förskola och skola*. Uppsala Studies in Education, No 115: Acta universitatis Uppsaliensis.
- Gustafsson, K. Mellgren, E. (2000). *En studie om barns skrivlärande*. IPD rapporter Nr 2000:08. Göteborgsuniversitet, Institutionen för pedagogik och didaktik.
- Gustafsson, K. Mellgren E. (2005). *Barns skriftspråkande – att bli en skrivande och läsande person*. Göteborg studies in educational sciences, 227: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Johansson, J-E. (1994). *Svensk förskolepedagogik under 1900-talet*. Lund: Studentlitteratur.
- Karlsson, M. Melander, H. Pérez Prieto, H. Sahlström, F. (2006). *Förskoleklassen - ett tionde skolår?* Stockholm: Liber.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Kärrby, G. (Red.) (2000). *Skolan möter förskolan och fritidshemmet*. Lund: Studentlitteratur.
- Kullberg, B. (2004). *Etnografi i klassrummet*. Lund: Studentlitteratur.
- Myndigheten för skolutveckling. (2006a). *Att leka sig in i skolans värld*, U06:128. Stockholm. Danagårds grafiska.
- Myndigheten för skolutveckling. (2006b). *Förskoleklassen – i en klass för sig*, U06: 123. Stockholm: Liber.
- SOU 1972:26. Socialdepartementet. (1972). *Barnstugeutredningen*. Stockholm: Allmänna förlaget.
- Pramling Samuelsson, I & Asplund Carlsson, M. (2005). *Det lekande lärande barnet i en utvecklingspedagogisk teori*. Stockholm: Liber.

Pramling Samuelsson, I & Sheridan, S. (1999). *Lärandets grogrund*. Lund: Studentlitteratur.

Skolverket. (1997). *Jord för växande*. Stockholm: Liber.

Skolverkets rapport 201. (2001a). *Att bygga en ny skolform för 6-åringarna*. Stockholm: Liber.

Skolverket (2001b). *Integrationen förskoleklass, grundskola och fritidshem*. Dnr 98: 2144.

Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Studentlitteratur.

Utbildningsdepartementet. (1998a). Lpfö 98. *Läroplan för förskolan*. Stockholm: Fritzes.

Utbildningsdepartementet. (1998b). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet. Lpo 94 – anpassad till att också omfatta förskoleklassen och fritidshemmet*. Stockholm: Fritzes.

Frågor i de formella samtalen

Frågor till Förskollärare:

- Kan du berätta hur du tänker kring din verksamhet?
- Hur skulle du vilja definiera förskolepedagogik?
- Hur tar du tillvara barns erfarenheter?
- Vilka för och nackdelar ser du med förskoleklassen?
- Vad tycker du skiljer förskoleklassen från förskolan och skolan?
- Hur tänker du när du sätter upp mål för verksamheten?
- Vad är skolförberedelse för dig?
- Hur ser samarbetet med skolan ut?
- Hur skulle du vilja att det såg ut?
- Hur uppmuntrar du barn att utvecklas mot förskoleklassens mål?
- Hur arbetar ni med tema? Berätta?
- Hur arbetar ni med dokumentation?

Frågor till grundskolläraren:

- Kan du beskriva hur du lägger upp ditt arbete med barnen?
  - Hur skulle du vilja definiera pedagogiken som du använder dig av?
  - Kan du berätta vad förskolepedagogik är?
  - Hur ser du på förskoleklassens roll i skolan?
  - Vilket samarbete har ni med förskoleklassen?
  - Är du nöjd med samarbetet, eller hur skulle du vilja att det var?
  - Vad är skolförberedelse för dig?
  - Om du jämför förskolans pedagogik med skolans, vilka skillnader ser du då?
  - Kan du använda förskolepedagogik i skolan?
  - Hur följer ni upp förskoleklassens arbete i skolan?
  - Diskuterar ni pedagogiska frågor, som arbetssätt och lärande?
  - Hur tänker ni när ni lägger upp gemensamma teman för skolan?
-

Frågor till Rektor:

Varför infördes förskoleklassen?

Kan du beskriva vad förskolepedagogik är?

Hur ser du på samarbetet mellan förskola och skola?

Kan du beskriva hur det fungerar på den här skolan?

Är du nöjd med hur det fungerar eller hur skulle du vilja att det fungerade?

Hur ser du på din roll kopplat till detta samarbete?

Veckoschema för förskoleklassen

Måndag	Tisdag	Onsdag	Torsdag	Fredag
8.00-8.30 lugna stunden, bordsaktiviteter 8.30 samling alla / 3 arbetsgrupper	8.00-8.30 lugna stunden, bordsaktiviteter 8.30 samling alla / 3 arbetsgrupper	8.00-8.30 lugna stunden, bordsaktiviteter 8.30 samling alla / 3 arbetsgrupper	8.00-8.40 lugna stunden, bordsaktiviteter 8.50 samling alla	8.00-8.30 lugna stunden, bordsaktiviteter 8.30 samling alla
ca 9.20 Lekstund 10.30 Inplockning bokläsning vid sin plats 10.40 Samling alla	ca 9.20 Lekstund 10.30 Inplockning bokläsning vid sin plats 10.40 Samling alla	ca 9.20 Lekstund 10.10 Inplockning bokläsning vid sin plats 10.20 Samling alla <i>SÅNGSAMLING</i>	9.20 Idrott halvklass 9.20 Lekstund halvklass 10.25 Inplockning bokläsning vid sin plats 10.35 Samling alla	9.00 Skogen 10.40 Samling alla
Lunch 11.10	Lunch 11.10	Lunch 11.10	Lunch 10.50	Lunch 11.10
11.30 Barnen UTE 12.00-13.00 Avlösning i gröna gruppen	11.30 Barnen UTE 12.00-13.20 F+1 Dans med alla	11.30 Barnen UTE 12.00-13.00 Planering	11.30 Barnen UTE 11.45 Idrott på Skogenskolan med ~~Skogenskolan~~ 12.00-13.00 Planering	11.30 Barnen UTE
	13.30-15.00 AE	13.30-14.00 För- och friplanering		
13.45 Mellanmål	13.45 Mellanmål	13.45 Mellanmål	13.45 Mellanmål	13.45 Mellanmål
			Utefritids	